

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Anu Holvikivi

**Kuvaus Helsingin yliopiston
opintojen ohjausjärjestelmästä**

Kuvaus Helsingin yliopiston opintojen ohjausjärjestelmästä

“Ohjauksen tavoitteena on tukea opiskelijan kykyä ottaa vastuu omasta oppimisestaan, suunnitella opintojaan sekä suorittaa tavoittelemansa tutkinto.”

Helsingin yliopiston

Opetuksen ja opintojen kehittämisohjelma 2007–2009

syyskuussa 2008

Anu Holvikivi

Kehittämisosasto/Opintoasioiden yksikkö

Helsingin yliopiston hallinnon julkaisuja 55
Raportit ja selvitykset

ISBN 978-952-10-5045-9 (nid.)

ISBN 978-952-10-5046-6 (PDF)

ISSN 1795-5416(painettu)

ISSN 1795-5521(verkkosarja)

www.helsinki.fi/julkaisut

Yliopistopaino 2008

1 Tarkastelun kohde 4

1.1 Taustaa opinto-ohjauksen tehostamiselle 5

2 Opintojen ohjausjärjestelmä 8

2.1 Ohjauksesta 8

3 Alkuvaiheen ohjaus 10

3.1 Hyväksymiskirje ja sen sisältämä materiaali 10

3.2 Orientaatiokurssi 11

3.3 Opiskelijatuutorointi 12

3.4 Kansainvälisten opiskelijoiden alkuvaiheen ohjaus 13

4 Henkilökohtaiset opintosuunnitelmat – hops 15

4.1 Työelämä- ja uraohjaus 16

4.2 Kieliopinnot ja kansainvälistyminen 17

4.3 Palautejärjestelmät 18

4.4 Esimerkkejä henkilökohtaisesta opintosuunnitelmasta 18

5 Opintojen eteneminen ja niiden seuraaminen 20

5.1 ETAPPI – tutkintojen valmistumisen seuranta- ja tukijärjestelmä 21

5.1.1 Yleinen toimintamalli 21

5.1.2 Tiedekuntaکوhtaiset toimintamallit 22

6 Ohjauspalveluita 24

6.1 Opiskelijapalvelut 24

6.2 Opintopsykologit 26

7 Pohdintaa ja kehittämiskohteita 28

7.1 Strategiat 28

7.2 Laatu ja palaute 29

7.3 Työnjako, resurssit ja koulutus 31

7.4 Alkuohjaus 33

7.5 Henkilökohtainen opintosuunnitelma 34

7.6 Opintojen eteneminen ja niiden seuraaminen 35

Aiheesta lisää 37

1 Tarkastelun kohde

Tässä kuvauksessa Helsingin yliopiston opintojen ohjausjärjestelmästä tarkastellaan alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon opintojen ohjausta. Koska Helsingin yliopisto on monitieteinen suuryliopisto niin laatunsa kuin määränsäkin puolesta, ei kuvauksessa voida kattavasti esittää, miten jokaisessa yksikössä ohjausta toteutetaan ja miten opiskelija sen kokee. Kuvauksessa on keskitytty niihin yhteisesti sovittuihin ohjauskäytänteisiin, jotka toteutuvat omalla tavallaan jokaisessa tutkinto-opetusta antavassa yksikössä.

Kuvaus on rakennettu siten, että luvuissa 1 ja 2 määritellään ohjausjärjestelmä, jota kuvataan ja kerrotaan ohjauksen tehostamisen taustoista. Luvuissa 3–5 kuvataan ohjausjärjestelmän keskeiset osat eli opintojen alkuohjaus, opintosuunnitelma sekä opintojen seuranta. Luvussa 6 käydään läpi ohjauksen kannalta keskeiset keskitetyt ohjauspalvelut ja viimeisessä luvussa pohditaan ohjausjärjestelmän toimivuutta sekä tuodaan esille kehittämiskohteita.

Kuvauksen tarkoituksena on toimia tausta-aineistona vuosien 2010–2012 strategian valmistelua varten, erityisesti opintojen ja ohjauksen kehittämisohjelmalle ja ohjausta antaville yksiköille, tiedekunnille ja laitoksille, heidän laatiessaan toimenpideohjelmiaan. Tarkoituksena on auttaa kokonaisuuden hahmottamisessa ja tuoda esille niitä ohjausjärjestelmän kohtia, joissa on parannettavaa ja kehitettävää, jotta ohjausjärjestelmä toimisi linjakkaasti ja opiskelijan saaman ohjauksen laatu olisi hyvää. Koska kuitenkin strategiakautta 2007–2009 on vielä jäljellä yli vuosi, voidaan kuvausta käyttää hyödyksi myös siinä, mitä nykyisen kauden aikana tehdään vielä ohjauksen kehittämiseksi.

Mukana tarkastelussa on tiedekuntien lisäksi kielikeskus, jossa annetaan tutkintoon kuuluvien kieliopintojen opetusta ja siihen liittyvää ohjausta. Keskitetyistä yliopiston toiminnoista mukana ovat opiskelijapalvelut, erityisesti ura- ja rekrytointipalvelut sekä Yliopistopedagogiikan tutkimus- ja kehittämisyksikössä erityisohjausta antavat opintopsykologit. Kuvauksen koostamista varten jokaisessa yksikössä on käyty vierailulla kuulemassa yksiköiden näkemyksiä ohjausjärjestelmästä ja ohjauksesta yliopistossa.

Tässä kuvauksessa ei käsitellä tutkintoon johtamatonta koulutusta (erillisten opintojen, avoimen yliopisto-opintojen suorittajat sekä vaihto-opiskelijat). Lisäksi kuvauksen ulkopuolelle on jätetty opiskelijavalinnat ja siihen kuuluva ohjaus. Opiskelijavalinnat ohjauksineen on muuttumassa valtakunnallisen sähköisen hakujärjestelmän tullessa käyttöön syksyllä 2008. Sähköinen hakujärjestelmä muuttanee hakijoiden tiedonhaun ja ohjauskäytänteitä, joten niiden tämän hetkisen tilanteen kuvailu ei ole tarkoituksenmukaista. Valintaohjaus liittyy kuitenkin opintojen ohjaukseen siltä osin, kun kyse on oikean koulutus- ja uravalinnan tekemisestä, ja on siten tärkeä osa ohjausta. Valintaohjausta tuleekin tarkastella myöhemmin osana ohjauksen kokonaisjärjestelmää.

Myös jatkotutkintojen ohjaus on rajattu tämän kuvauksen ulkopuolelle. Jatko-opintojen ohjauksessa on osin yhtymäkohtia alempien ja ylempien korkeakoulututkintojen ohjaukseen, kuten jatko-opiskelijoiden rekisteriseuranta, joka toimii alempien ja ylempien korkeakoulututkintojen opintojen etenemisen seurantajärjestelmän Etapin tavoin. Tohtoriopinnoissa on kuitenkin tällä hetkellä käynnissä oma Bologna-prosessinsa, jossa samalla kehitetään tohtoriopiskelijoiden ohjauskäytäntöjä.

Tarkastelun ulkopuolelle on myös rajattu erilaiset tukitoiminnot, kuten tieto- ja viestintätekniikka ja kirjastotoiminnot sekä Helsingin yliopiston ulkopuoliset toimijatahot, kuten Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö ja Helsingin yliopiston yliopilaskunta. Kaikilla näillä on oma tärkeä roolinsa opiskelijan opintojen sujuvuuden kannalta, mutta ne eivät ole tämän ohjausjärjestelmän kuvauksen kannalta ohjauksen ydintoimintoja.

Opiskelijoiden opintoja seuraavat yliopiston ulkopuolisena toimijatahona myös opintotukiviranomaiset. Opintotuen yhteydessä tehtävä opintojen edistymisen seuranta kohdistuu kuitenkin vain opintotukea saaneisiin opiskelijoihin ja opintotuen nostaminen on opiskelijan oma valinta. Opintojen tarkoituksenmukaisuus ja sisällyttäminen tutkintoon eivät heidän seurannassa tule esille. Opiskelijan taloudellinen tilanne ja mahdollisuudet saada opintotukea voivat vaikuttaa opintojen suunnitteluun, opintosisältöihin liittyviin valintoihin ja tavoitteiden asettamiseen opintojen etenemisen vauhdista. Opiskelijan taloudellisella tilanteella on merkitystä opintoihin, mutta opinto-ohjauksella siihen ei voida vaikuttaa, tosin se on hyvä ottaa huomioon opiskelijan etenemisvauhtia arvioitaessa.

1.1 Taustaa opinto-ohjauksen tehostamiselle

Opintojen ohjaus ja sen tehostaminen on ollut keskustelun kestoaiheena yliopistomaailmassa pitkään. Ohjausta tarjotaan monesti ratkaisuksi, kun halutaan enemmän tai nopeammin valmistuvia. Asiaa kuvataan hyvin Helsingin yliopiston Tuella ja taidolla -hankkeessa syntyneessä ohjaukseen keskittyneessä kirjassa *Opiskelun ohjaus yliopistossa* sivulla 18-19.¹ Opintojen ohjauksen tehostaminen ja opintojen seuranta on Tuella ja taidolla -hankkeen jälkeen tehostunut entisestään, sillä ohjauksesta, opintojen seurannasta ja opintoajoista säädellään nykyään myös lain-säädäntöteitse.

Opintojen ohjauksen tehostaminen vahvistui 1.8.2005 voimaan tulleen uuden tutkintojärjestelmän myötä, kun yliopistolaisissa säädeltiin (Laki yliopistolain muuttamisesta 556/2005), että alemman korkeakoulututkinnon tavoitteellinen suoritus-aika on kolme lukuvuotta ja ylempien korkeakoulututkinnon kaksi lukuvuotta. Tässä laissa veloitetaan yliopistoja myös järjestämään opetus ja opintojen ohjaus siten, että tutkinnot on mahdollista suorittaa päätoimisesti opiskellen säädettyssä ajassa. Lisäksi uuden tutkintojärjestelmän mukaan opintonsa aloittaneiden

¹ Eriksson, Ilse, Mikkonen, Johanna (toim.). *Opiskelun ohjaus yliopistossa*. Tuella ja taidolla -hankkeen julkaisu. Helsingin yliopisto ja Edita Publishing Oy. Helsinki 2003.

opintoaikaa rajattiin niin, että tietyn määräajan jälkeen heidän tulee anoa lisäaikaa opintojensa loppuun suorittamiseen.

Yliopistolain muutoksen perustelumuihistossa opintoaikojen lyhentämiseen tähdättiin toimenpidekokonaisuudella, johon kuuluivat opetuksen laadun parantaminen, opintojen ohjauksen tehostaminen ja opiskelijapalveluiden kehittäminen sekä opintotuen tason parantaminen yhdessä opiskeluoikeuden määrittelyn kanssa. Perustelumuihistossa arvioitiin silloista nykytilaa seuraavasti:

Opintojen pitkittyminen on monitahoinen ongelma. Syitä on haettu valintakoejärjestelmästä, opinto-oikeuden määrittelystä, tutkintojärjestelmästä, koulutustarjonnasta, opetusjärjestelyistä, opiskelijoiden työssäkäynnistä, selkeiden ammattikuvien puutteesta, yliopistojen resursoinnista, opintotutkijajärjestelmästä sekä kunkin alan työllistymistilanteesta ja palkkatasosta ja muista alakohtaisista tekijöistä. Opintojen pitkittymisen voidaan kuitenkin katsoa johtuvan suurelta osin osa-aikaisen opiskelun kulttuurista. Yliopistoissa on runsaasti läsnä oleviksi ilmoittautuneita opiskelijoita, jotka eivät suorita lukuvuoden aikana lainkaan opintoja tai suorittavat niitä hyvin vähän.

Opintojen pitkittymiseen laki vastasi sekä rajaamalla opiskelijoiden opintoaikaa että velvoittamalla yliopistoja tehostamaan entisestään ohjausta, opetuksen laatua että opiskelijapalvelujaan. Ennen vuotta 2005 opintonsa aloittaneita opiskelijoita opintoaikoja rajaavat säädökset eivät koske, joten kestää aikaa ennen kuin yliopistojen opiskelijoista suurin osa kuuluu rajauksen piiriin ja lain tehoa osa-aikaisen opiskelun kulttuuriin voidaan arvioida.

Yhtenä keinona opintojen ohjauksen tehostamiseen Opetusministeriön ja yliopistojen välisissä tulosneuvotteluissa vuosille 2004–2006 sovittiin, että yliopistot ottavat käyttöön henkilökohtaiset opintosuunnitelmat (HOPS) kaikissa yliopistoissa ja kaikilla koulutusaloilla vuoteen 2006 mennessä. Henkilökohtaisten opintosuunnitelmien käyttöönoton jälkeen systemaattisesta ohjauksen kehittämisestä Opetusministeriön ja Helsingin yliopiston välisessä tulossopimuksessa kaudelle 2007–2009 sovittiin, että

Helsingin yliopisto edistää opiskelijoiden valmistumista tavoiteajassa ja varmistaa ohjausresurssien tarkoituksenmukaisen käytön. Yliopisto kehittää perus- ja jatkotutkinto-opiskelijoiden ohjausjärjestelmän. Vuoden 2009 loppuun mennessä kaikkien alojen perus- ja jatkotutkinto-opiskelijoiden opintojen suunnittelussa ja ohjauksessa käytetään Oodi-konsortion eHOPS-työkalua. Erityistä huomiota kiinnitetään oppimistulosten laatuun ja arviointimenetelmien kehittämiseen. Opintojen ohjausta kehitetään ulkomaisten opiskelijoiden erityistarpeet huomioon ottaen.

Opintojen ohjausta on aina annettu ja sitä on myös kehitetty. Nyt se kuitenkin on suunnitelmallisempaa ja pakollista. Opiskelijoiden ohjauksen kehittäminen onkin yksi viidestä kehittämiskohteesta Helsingin yliopiston strategiakaudella 2007–2009.

Koko opintokaaren kattava ohjaus kehittää opiskelijoiden valmistumista tavoiteajassa ja varmistaa rajallisten ohjausresurssien tarkoituksenmukaisen käytön. Vuoden 2008 loppuun mennessä ETAPPI ja -HOPS järjestelmistä on kehitetty hyvin toimiva perus- ja jatkotutkinto-opiskelijat kattava ohjausjärjestelmä, joissa on tiedekunnittain liikkumavaraa. Siihen liittyen:

- määritellään oppimistavoitteet opetussuunnitelmissa
- kuvataan koko opintokaaren kattava ohjaus ja sovitaan eri toimijoiden työnjaosta
- kartoitetaan ohjausjärjestelmän resurssitarpeet ja suunnataan opetus ja muita resursseja uudelleen siten, että ohjaus voidaan toteuttaa laadukkaasti
- hyödynnetään ohjauksessa laajasti sähköisiä järjestelmiä, erityisesti eHOPS-työkalua
- kehitetään ohjauksen ja ohjauskäytänteiden osaamista ja valmiuksia vastata monikulttuuristuvan opiskelijajoukon tarpeisiin.

Opetuksen ja opintojen kehittämissuunnitelmassa kaudelle 2007–2009 on tarkemmin määritelty ne tavoitteet ja kehittämiskohteet, joihin yliopistossa halutaan keskittyä. Kauden painoalueet ovat oppimisen laatu ja opiskelijoiden ohjaus sekä kansainvälinen oppimisympäristö. Muina kehittämiskohteina on opetuksen suunnittelu, johtaminen ja laatu, opiskelijarekrytointi, kaksikielisyys ja ruotsinkielisen opetuksen kehittäminen sekä opetuksen kehittämisen tuki ja palvelut.

Opintojen ohjauksen kehittämiseen ja opintojen etenemisen seuraamiseen on keskitytty erilaisin kehittämishankkein ja panostettu resursseja. Hyvänä apuna kehittämisenä on ollut Opetuksen laadun arviointimatriisi, joka toimii yksiköiden itsearvioinnin ja kehittämisen välineenä sekä erilaisten arviointien apuna ja opetuksen johtamisen tukena. Tietoa opintojen ohjauksen järjestämisestä tulee toimivasti esille koulutuksen kansainvälinen arvioinnista syksyllä 2008. Arvioinnin kohteeksi on rajattu opetustoimen johtaminen. Seuraavia kysymyksiä nousee esille arvioinnissa: näkyvätkö ohjauskysymykset ja ohjauksen työnjaot esim. opettajien työsuunnitelmissa, arvostetaanko opetustoiminnassa ohjausta ja miten tämä näkyy työnjaossa ja opetuksen järjestämisessä.

Kaudella 2007–2009 ohjaukseen on myös resursoitu määrärahoja. Henkilökohtaisten opintosuunnitelmien käyttöönottoon ja opintojen etenemisen seurantarjestelmän Etapin käynnistämiseen sekä opetusministeriö että yliopisto on suunnannut hankerahoja.

2 Opintojen ohjausjärjestelmä

helsingin yliopiston opintojen ohjausjärjestelmä rakentuu opintojen suunnittelun tukemiseen ja opintojen etenemisen seurantaan opiskelijan koko opintokaaren ajan. Ohjausjärjestelmä keskittyy kolmen asian ympärille – opintojen suunnittelu, opintojen eteneminen ja valmistuminen. Koko opintokaaren kattava ohjaus edistää opiskelijoiden valmistumista tavoiteajassa ja varmistaa rajallisten ohjausresurssien tarkoituksenmukaisen käytön (Yliopiston strategia 2007–2009, s. 25).

Opintojen **suunnitteluun** liittyvät seuraavat ohjauskäytänteet: alkuvaiheen ohjaus, johon sisältyy orientaatio-opinnot (ml. hyväksymiskirje), opiskelijatuutorointi ja henkilökohtaisen opintosuunnitelman (HOPS) ohjaus. Opettajuutorointi ei esiinny erillisenä ohjausmuotona tässä kuvauksessa, vaan se on sisällytetty henkilökohtaisen opintosuunnitelman ohjaukseen.

Parhaimmillaan HOPSiin sisältyy kaikki ohjausjärjestelmän vaiheet koko opiskelijan opintokaaren ajan. Opintojen suunnitellaan HOPSissa, niitä seurataan HOPSin avulla ja valmistuminen tapahtuu tavoiteajassa tai ainakin hyvin lähellä sitä. HOPSin merkitys ohjauksen keskiössä on ilmeinen ja kaikkia opiskelijoita koskeva.

Opintojen **etenemisen** seurantaan liittyy HOPSin lisäksi Etappi-järjestelmä eli tutkintojen valmistumisen seuranta- ja tukijärjestelmä. Opiskelijarekisterieristä poimitaan etukäteen sovitussa viidessä tarkistuspisteessä viivästymisuhan alla olevat (tai viivästyneet) opiskelijat ja heidän opintojensa etenemistä tuetaan opintosuunnitelman ja ohjauksen keinoin. Seurantajärjestelmän piiriin kuuluvat yliopistoon läsnä olevaksi ilmoittautuneet uudessa tutkintojärjestelmässä olevat perustutkinto-opiskelijat. Kaikki tutkinto-opiskelijat siirtyvät opiskelemaan uuden tutkintojärjestelmän mukaan 1.8.2010.

Valmistumiseen liittyy sekä Etappi, jossa seurataan niitä opiskelijoita, jotka eivät valmistu tavoitellussa ajassa, että yliopistolain säädökset opiskelijan oikeudesta suorittaa opinnot tietyssä ajassa, ns. rajauslaki. Ensimmäistä kertaa opintoajat päättyvät uuden tutkintojärjestelmän mukaan aloittaneilla, kun 31.7.2009 päättyvät opintoajat niillä opiskelijoilla, jotka ovat saaneet tutkinnonsuoritusoikeuden vain alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamisen 1.8.2005 ja jotka eivät ole valmistuneet lukuvuoden 2008 - 2009 loppuun mennessä. Opintoaikoja rajaavien säädösten toimintamallit on päätetty yliopistossa keväällä 2008.

2.1 Ohjauksesta

Hyvän kokonaiskuvan opintojen ohjauksesta ja paljon kehittämissideoita antaa Tuella ja taidolla -hankkeen julkaisu *Opiskelun ohjaus yliopistossa* (s. 4). Kirjassa pohditaan, mitä ohjauksella tarkoitetaan ja miten se eroaa neuvonnasta (s. 38–39). Rajan katsotaan olevan häilyvä, mikä tekee ohjausta ja neuvontaa antavien työnjaon

selkeyden tärkeäksi ja sen, että ohjaajat (ja neuvojat) tietävät, mihin ohjata opiskelija silloin, kun oma tietämys loppuu.

Tässä kuvauksessa käytetään ohjausta yleisterminä, joka kattaa tiedotuksen, neuvonnan, ohjauksen ja erityisohjauksen. Erottelua näiden toimintojen välillä ei ole katsottu välttämättömäksi, koska kuvauksen keskiössä on ohjausjärjestelmä ja hallintohenkilöstön antama ohjaus, ei akateemisen henkilöstön antama pedagoginen ohjaus (Eriksson-Mikkonen, 40), jossa paneudutaan opintojen sisältöihin. Ohjausjärjestelmän eri osat koskettavat kyllä opettajia, kuten henkilökohtaisten opintosuunnitelmien ohjaus, mutta itse ohjaustilannetta tai sen sisältöä ei tässä kuvauksessa käsitellä.

Rajanveto ohjauksessa akateemisen ja hallinnollisen henkilökunnan välillä voi joskus olla vaikeaa. Opiskelijan näkökulmasta liian jyrkän rajan tekeminen ohjauksen työnjaossa voi aiheuttaa sen, että opiskelija joutuu käymään useamman ohjaajan luona. Tämä voi joko auttaa opiskelijaa tekemään ratkaisujaan tai se voi myös hämmentää niiden tekemistä. Esimerkkinä tällaisesta on tutkinnon/uran kannalta mielekkäiden sivuainevalintojen tekeminen. Sivuaineohjauksessa tulevat esille mielekäs aineyhdistelmä, suuntautuminen myös pääaineessa ja itse sivuaineen hakemisen ja sen tutkintoon sijoittamisen tietous sekä työelämä tietous. Tällaisessa tapauksessa opiskelija voi saada neuvoja ja ohjausta neljästä (tai jopa useammasta) paikasta, jotka voivat olla opiskelijan oma pääainelaitos, sivuainelaitos, tiedekunnan opintoneuvonta ja työelämäohjaukseen erikoistunut henkilö.

Opiskelijalla on aina vastuu omista opinnoistaan, jolloin hän tekee omat päätöksensä annettujen säädösten sisällä. Valintoja ja opintojen etenemistä varten ohjauspalveluiden tulee olla opiskelijan saatavilla ja tiedossa. Vastuu ohjauspalvelujen käyttämisestä on opiskelijalla itsellään. Yliopisto ei kuitenkaan voi jättää opiskelijaa yksin opintojensa suunnittelussa ja etenemisessä, sillä yliopistoa velvoittaa Opetusministeriön kanssa sovitut tutkintotavoitteet. Yliopiston tavoitteena on saada mahdollisimman moni opintonsa aloittanut opiskelija valmistumaan. Tätä taustaa vasten yliopiston tulee tavalla tai toisella varmistua, että opiskelijat sitoutuvat opintoihinsa eivätkä he jää yksin omien pohdintojensa kanssa. Keinona tähän on henkilökohtaisten opintosuunnitelmien pakollisuus ja viivästyneiden opintojen etenemisen seuranta.

3 Alkuvaiheen ohjaus

Opintojen alkuvaiheen ohjaus alkaa hyväksymiskirjeellä, jossa uusi opiskelija saa yliopistoon kirjoittautumiseen ja opintojen aloittamiseen liittyvää tietoa. Tätä ennen hakuvaiheessa hyväksytty on saanut tietoa hakemisesta ja myös opiskelusta sekä opintoalastaan. Lisäksi hän on voinut itsenäisesti hakea erilaista tietoa yliopisto-opiskelusta tai hänellä voi olla siitä kokemusta muualla opiskeltuaan.

Kirjoittauduttuaan yliopistoon kandidaatin tutkintoa varten uusi opiskelija osallistuu orientoiviin opintoihin. Tiedekunnasta riippuen orientoivat opinnot ovat joko yhteisiä kaikille uusille opiskelijoille tai ne voivat osittain olla yhteisiä ja osittain jakautua esimerkiksi aineittain. Lisäksi kansainvälisille opiskelijoille järjestetään oma orientaatiokurssi, joka koordinoidaan yliopistossa keskitetysti opiskelijapalveluista.

Opiskelijatuutorointi kuuluu osana tiedekunnan orientoiviin opintoihin. Tiedekunnassa aloittava uusi opiskelija saa opintojensa alussa itselleen tuutoriryhmän, jota ohjaa aikaisemmin aloittanut saman alan opiskelija. Opiskelijatuutoroinnin tehtävä on tutustuttaa uudet opiskelijat opiskeluyhteisöön ja -ympäristöön sekä opiskelijan arkeen.

Orientoiviin opintoihin liittyy myös opiskelutaitoihin kuuluvaa opetusta. Uudet opiskelijat tutustuvat sekä kirjaston käyttöön että tieto- ja viestintätekniikkaan. Lisäksi tiedekunnissa on vaihtelevasti järjestetty opiskelutaitokursseja, jotka auttavat uusia opiskelijoita suunnittelemaan ajankäyttöään ja pohtimaan opiskelutekniikoitaan.

Edellä kuvattu alkuvaiheen ohjaus keskittyy kandidaatintutkinnon aloittamiseen. Myös maisteritutkinnon aloittavilla muulla alalla kandidaatintutkintonsa tehneillä on perehdytystilaisuuksia, mutta heidän ohjauksensa on enemmän yksilöllistä ja laitoskeskeistä eikä se useinkaan ole pakollista.

Uusille opiskelijoille jaetaan paljon tietoa paperilla. Samat tiedot löytyvät monesti myös Internetistä nimenomaan uusille opiskelijoille suunnatuilta sivuilta. Alkuvaiheen ohjaus onkin paljolti tiedon jakamista ja neuvomista, opintojen ohjaukseen siirryttäen, kun opiskelijat tekevät opintosuunnitelmiaan.

3.1 Hyväksymiskirje ja sen sisältämä materiaali

Hyväksymisen jälkeen valitut opiskelijat saavat tiedekunnista hyväksymiskirjeen ja sen liitteenä erilaista ohjausmateriaalia. Sisältö vaihtelee tiedekunnittain, mutta pääsääntöisesti opiskelijat saavat ohjeita opintojen aloittamiseen ja tietoa Etapista, rajauslaista, opiskelijatuutoroinnista, opintoneuvonnasta, opiskelijajärjestöistä sekä opintososiaalisista eduista. Hyväksymiskirjeestä ja sen sisällöstä vastaavat tiedekuntien opintoasiat.

Ohjausmateriaali täydentyy orientaatiokurssilla ja opiskelijatuutoroinnissa saatavalla materiaalilla ja tiedoilla. Lisäksi monet laitokset, varsinkin pääainepohjaisissa tiedekunnissa, lähestyvät uusia opiskelijoita omalla materiaalillaan ennen orientaatiokurssia. Vaikka materiaalia tuleekin usealta taholta, ei työnjaossa näytä olevan päällekkäisyyksiä.

Esimerkkinä maatalous-metsätieteellisen tiedekunnan hyväksymiskirjeen materiaali (ote tiedekunnan toimintakäsikirjasta, ohjausmateriaali kursivoitu)

Kirje 1:

- *Tervetuloa opiskelemaan maatalous-metsätieteelliseen tiedekuntaan –kirje*
- Perustietolomake
- HYY:n maksulomake
- Tervetuloa yliopiston tietoverkon käyttäjäksi -kirje
- Latokartanon ylioppilaskylän asuntohakemus/Silvican asuntohakemus
- *Orientoivan viikon ohjelma*
- Ylioppilaskunnan esite ja asunnonhakuopas
- *Kielikeskuksen esite*
- HOAS –esite
- Osakuntien esite
- SYL:n esite

Kirje 2: Opiskelun aloittaminen

- *Saatekirje*
- *Orientoivan viikon raportin ohjeistus*
- *Lista opiskelijatuutoreista sekä heidän yhteystiedonsa*
- Kuinka löydän Viikkiin –esite
- Matkakortin hankintaohje
- ATK-lupaohje
- MMYL:n fuksiopas
- Pyöräillen perille –esite
- *Ohjaushaitari*
- *Etappi-esite*
- Tiedelinjaesite
- *Hakukohtaista muuta materiaalia*

3.2 Orientaatiokurssi

Orientaatiokurssi alkaa ennen opetuksen alkua. Se sisältää perustietoa opiskelusta ja siihen sisältyvistä palveluista ja opintososiaalisista asioista. Kurssilla opiskelijat perehtyvät opintojen suunnitteluun, tutkintorakenteisiin, opinto-oppaaseen, yliopiston tietotekniseen ympäristöön, kirjastoihin sekä opiskeluun. Riippuen tiedekunnasta orientaatiokurssi kestää muutamasta päivästä kahteen viikkoon. Tiedekunnat, joissa ensimmäisen vuoden opiskelijoiden opetus on yhteistä, yhtenäiset

orientaatiokurssit ovat pidempiä. Tiedekunnissa, joissa opiskelijat jakautuvat heti esim. pääaineisiin, tiedekunnan yhteinen orientaatio saattaa kestää vain päivän, mutta tämän lisäksi opiskelijat osallistuvat laitosten/aineiden järjestämään orientaatioon. Orientaatiokurssiin voi sisältyä myös HOPS-työskentelyä, jolloin orientaation ja HOPSin raja on häilyvä. Tässä kuvauksessa näitä käsitellään erillisinä.

Esimerkkinä orientaatiokurssin ohjelmasta teologisen tiedekunnan kurssi
http://www.helsinki.fi/teol/laatu/prosessit/orientoiva_kurssi_2007.pdf

3.3 Opiskelijatuutorointi

Tiedekunnassa aloittava uusi opiskelija saa opiskeluvuotensa alussa itselleen tuutoriryhmän, jota ohjaa aikaisemmin aloittanut saman alan opiskelija. Ryhmät koontuvat syyslukukaudella useamman kerran. Ensimmäiset tapaamiset sijoittuvat orientaatiokurssin yhteyteen ja tuutorit monesti ottavat yhteyttä uusiin opiskelijoihin kirjeitse ennen opintojen aloitusta. Tuutoriryhmän tarkoitus on auttaa uusi opiskelija opintososiaalisen ja opintoja koskevan tiedon lähteille, tutustuttaa opiskeluympäristöön ja neuvoa opintojen suunnittelussa alkuun. Tarkoituksena on toimia vertaistukiryhmänä, johon voi kokea kuuluvansa ja jossa on helppo kysyä opiskeluun liittyvistä asioista.

Riippuen uusien opiskelijoiden taustoista, tiedekunnissa voi myös olla erilaisia tuutoriryhmiä. Pääainepohjaisissa tiedekunnissa opiskelijat jaetaan tuutoriryhmiin pääsääntöisesti pääaineittain. Tiedekunnissa, joissa opinnot ovat alkuvaiheessa kaikille opiskelijoille yhteisiä, omia tuutoriryhmiä voidaan muodostaa erityisryhmille. Esimerkiksi teologisessa tiedekunnassa on nestoriryhmä, johon tulevien opiskelijoiden lukiovuosista on aikaa ja heillä on ehkä jo pitkäkin kokemus työelämästä, lisäksi he ovat usein vanhempia kuin muut aloittavat. Monilla uusilla opiskelijoilla on myös aikaisempia opintoja esimerkiksi avoimesta yliopistosta, ja heidän alkuvaiheen ohjauksensa saattaa vaatia yksilöllisempää ohjausta varsinkin opintosuunnitelmaa tehdessä.

Opiskelijatuutoroinnilla on tärkeä rooli uusien opiskelijoiden sopeutumisessa yliopisto-opiskeluun. Tämän takia siihen on panostettu tiedekunnissa ja sen toimivuutta on kehitetty. Opiskelijatuutorit valitaan tehtäviinsä ja heille järjestetään koulutusta. Tuutoritoiminnasta saa palkkion ja opintopisteitä.

Tuutoritoiminnasta vastaa tiedekunta. Tiedekunnissa työskentelee joko kokopäiväinen opintoneuvoja (tai vastaava) tai osa-aikainen tuutoriprojektisihteeri, jonka tehtäviin kuuluu suunnitella ja toteuttaa tuutoreiden valinta ja koulutus (yksin tai yhdessä jonkun kanssa). Lisäksi hänen tehtäviinsä kuuluu koordinoita opiskelijatuutoreiden tapaamisia. Usein hän joko vastaa tai on mukana suunnittelemassa orientoivien opintojen ohjelmaa.

Tuutoriprojektisihteerit muodostavat myös oman vertaistukiryhmänsä. Heidän kokoontumisiaan organisoidaan kehittämisosaston opiskelijapalveluista.

Tuutoriprojektisihteerin tehtävistä saa hyvän kuvan teologisen tiedekunnan toimintakäsikirjaan kuvatusta tehtävälisteristä

http://www.helsinki.fi/teol/laatu/prosessit/tps_ohjeet.pdf

Esimerkkejä suurten monialaisten tiedekuntien tuutorisivuista Almassa
Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta

<https://portal-07.it.helsinki.fi/doclink/127170>

Humanistinen tiedekunta <https://portal-08.it.helsinki.fi/doclink/46148>

Valtiotieteellinen tiedekunta <https://portal-08.it.helsinki.fi/doclink/115919>

3.4 Kansainvälisten opiskelijoiden alkuvaiheen ohjaus

Yliopistossa hallintoviraston opiskelijapalvelut järjestää yhden yhteisen kansainvälisten opiskelijoiden orientaatiokurssin. Kurssi järjestetään kaksi kertaa vuodessa. Tähän kansainvälisten opiskelijoiden orientaatiokurssiin osallistuvat kaikki tutkinto- ja vaihto-opiskelijat riippumatta opiskelijan opintoalasta. Kansainväliset opiskelijat voivat osallistua myös tiedekuntien järjestämään kotimaisten opiskelijoiden orientaatio-opintoihin. Näin tapahtuukin usein silloin, kun suomen kielen taito on riittävä osallistumiseen.

Kansainvälisten opiskelijoiden orientaatiokurssilla tutustutaan Suomeen ja sen viranomaiskäytäntöihin, pankkeihin ja muuhun Suomessa elämiseen tarvittaviin käytäntöihin. Orientaatioon kuuluvat tiedekuntien osuudet opiskelijoille, joissa keskitytään opintoihin ja niiden aloittamiseen. Kansainvälisiä opiskelijoita varten valitaan myös opiskelijatuutoreita. Koulutus tuutoreille järjestetään keskitetyksi opiskelijapalveluista, mutta myös tiedekunnilla on heille omaa koulutusta. Useimmiten he osallistuvat osittain kotimaisten opiskelijoiden tuutoreiden koulutukseen.

Yliopistossa kansainvälisille opiskelijoille pyritään takaamaan sama palvelutaso kuin kotimaisille opiskelijoille. Tämän palvelutason ylläpitäminen saattaa kuitenkin vaatia erityispalveluja. Kansainvälisiä opiskelijoita on vähemmän ja he ovat hajaantuneet eri puolelle yliopistoa ja eri koulutuksiin. Heidän kulttuuri- ja koulutaustansa ovat monimuotoisempia kuin kotimaisten opiskelijoiden eikä yksi yhteinen palvelumuoto pysty vastaamaan heidän tarpeisiinsa. Samaten, jos kansainvälisellä opiskelijalla on akateemisia opintoja tehtynä ennen Suomeen tuloaan, voi hänen käsityksensä opiskelukulttuurista poiketa siitä, mitä täällä tarjotaan esimerkiksi opinnäytetyön ohjauksessa.

Tämän hetkessä työnjaossa kansainvälisten opiskelijoiden ohjauksen erona kotimaisten opiskelijoiden neuvontaan ja ohjaukseen on, että kotimaisten opiskelijoiden alkuehjaus on kokonaan tiedekunnilla, mutta kansainvälisten opiskelijoiden alkuehjauksessa keskitetyt palvelut, opiskelijapalvelut, koordinoivat osittain orientaatio-opintoja ja opiskelijatuutorointia.

Opiskelijapalveluiden verkkosivuja kansainvälisille opiskelijoille
orientaationsivut

<http://www.helsinki.fi/orientation/>

kansainvälisten opiskelijoiden tuutorointisivut

<https://portal-08.it.helsinki.fi/doclink/91998>

Paljon tietoa Suomeen opiskelemaan tulevalle [http://www.helsinki.fi/studying/
Studies_abroad_and_student_exchange_programmes.shtml](http://www.helsinki.fi/studying/Studies_abroad_and_student_exchange_programmes.shtml)

4 Henkilökohtaiset opintosuunnitelmat – hops

Helsingin yliopistossa opiskelijan opintoja ohjataan henkilökohtaisen opintosuunnitelman avulla. Konsistorin päätöksen (18.8.2004) mukaan Helsingin yliopistossa alempiin ja ylempiin korkeakoulututkintoihin sisältyy opiskelijan tueksi tehtävä henkilökohtainen opintosuunnitelma (HOPS). Konsistorin linjauksen mukaan henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan käytettyä työmäärää vastaava laajuus alemmassa korkeakoulututkinnossa (kandidaatintutkinnossa) on 1-3 opintopistettä ja ylempässä korkeakoulututkinnossa (maisterin tutkinnossa) 1-2 opintopistettä. Henkilökohtainen opintosuunnitelma voidaan kytkeä muihin opintoihin, jolloin sen edellyttämä työmäärä lisätään opintopisteinä näiden opintojen laajuuteen. Henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan liittyvä työ jatkuu koko opintojen ajan.

Konsistorin päätöksen taustamuistion mukaan yhtenä vielä valmisteltavana linjauksena syksyllä 2004 oli henkilökohtaista opintosuunnitelmaa koskevat tarkemmat periaatteet. Valmistelua varten rehtori oli asettanut työryhmän, jonka tehtävänä oli määritellä yliopiston yhteinen näkemys henkilökohtaisen opintosuunnitelmien asemasta opetuksessa ja opiskelussa. Työryhmä jätti loppuraporttinsa 16.12.2004 (http://www.helsinki.fi/tutkinnonuudistus/materiaalit/raportit/HOPS-tyoryhman_loppuraportti_2004.pdf). Työryhmä ei esittänyt yhtenäisiä linjauksia yliopiston HOPS työskentelylle, vaan HOPS määriteltiin loppuraportissa väljästi ja sen hyvistä käytänteistä ja erilaisista toimintatavoista annettiin esimerkkejä. Työryhmä ehdotti, että HOPS-työskentelyn seuranta ja jatkokehittäminen jäivät tutkinnonuudistuksen tukiryhmän päätettäväksi.

Tutkinnonuudistuksen tukiryhmä suosittelee (25.1.2005), että HOPS-työryhmän loppuraportissa esitetyt määritelmät ja hyviä käytäntöjä otetaan aktiivisesti käyttöön tiedekunnissa. Tiedekunnille annettiin vapaus soveltaa periaatteita kunkin tiedekunnan koulutukseen sopivalla tavalla. Tämän jälkeen tiedekunnat tekivät omat päätöksensä HOPSin laajuuksista tutkinnoissaan ja käytänteistä, miten opintojen suunnittelua toteutetaan kussakin koulutuksessa. HOPS-työskentelyn seurannasta ja jatkokehittämisestä tukiryhmä ei tehnyt erillistä päätöstä. Osittain HOPS-työskentelyn seuranta ja jatkokehittäminen siirtyivät toiminnan mukana tiedekuntien vastuulle. HOPSin käynnistämiseen myönnetyn hankerahan ja strategisen seurannan myötä se on myös mukana toiminta- ja taloussuunnitteluprosessissa, jossa siitä on raportoitu.

Opintosuunnitelmien käytännön toteutukset eriytyivät toisistaan koulutusaloittain ja monesti myös koulutusalojen sisällä, varsinkin pääaineisiin jakautuneissa tiedekunnissa. Tämän luvun lopussa on esimerkkejä erilaisista ratkaisuista opintosuunnitelmien ohjauksessa. Myös se, miten opintosuunnitelma tehdään, vaihtelee yksiköittäin. Sähköisten järjestelmien käyttö opintosuunnitelmien teos-

sa on kuitenkin lisääntynyt. Lähes kaikki tiedekunnat käyttävät tai ovat kokeilleet eHOPSia, jonka käyttöön otosta on sovittu yliopiston ja opetusministeriön välisessä tulossopimuksessa. Myös muita sähköisiä työkaluja on otettu käyttöön ohjauksen avuksi. Erilaisia oppimislustoja käytetään opintosuunnitelman teossa ja yliopiston Intranetissa Almassa on runsaasti tietoa opintojen suunnitteluun. Opiskelijat voivat seurata omien opintojensa etenemistä WebOodin avulla ja esimerkiksi rajukslain määrittelemän opintoajan lähestyessä loppua opiskelija näkee opintoajan päättymisen WebOodista.

Henkilökohtainen opintosuunnitelma tehdään laadukkaan tutkinnon tueksi, jonka ytimenä on oman alan syvälinen hallinta ja osaaminen. Laadukkaan tutkinnon osa-alueet on määritelty yliopiston opetuksen ja opintojen kehittämissuunnitelmassa 2007–2009 (s. 11). Seuraavassa käsitellään muutamaa laadukkaan tutkinnon ja ohjausjärjestelmän kannalta yhteistä suunnittelua vaativaa aluetta: työelämä- ja uraohjausta, kieliopintoja ja kansainvälistymistä sekä palautejärjestelmiä.

4.1 Työelämä- ja uraohjaus

Helsingin yliopistossa työelämäorientaatiosta tuli tutkinnon uudistamisen myötä pakollinen osa opintoja (konsistorin päätös 18.8.2004). Työelämäohjaus ei ole enää erityisohjausta ja vastuu työelämäopinnoista määriteltiin tiedekunnille.

Konsistori päätti, että alempaan korkeakoulututkintoon sisällytetään asiantuntijuutta kehittävää harjoittelua tai opintoja, jotka tukevat työelämään orientoitumista (1–3 opintopistettä). Työelämään orientoivat opinnot voidaan toteuttaa erillisinä opintokokonaisuuksina tai ne voidaan kytkeä osaksi muita opintojaksoja tai opintokokonaisuuksia, jolloin niiden edellyttämä työmäärä lisätään opintopisteinä kyseisten opintojaksoiden tai opintokokonaisuuksien laajuuteen.

Alempaan korkeakoulututkintoon sisältyvän työelämäorientoinnin tavoitteena on, että opiskelijalle muodostuu kuva oman alansa työmarkkinoista sekä edellytykset oman urasuunnitelman laatimiseen ja päivittämiseen opintojen kuluessa. Työelämään orientoivat opinnot sisällytetään alempaan korkeakoulututkintoon, koska kaikilla oppialoilla ei ole mahdollisuutta harjoitteluun. Työelämään orientointi voidaan toteuttaa ammattikuvaa selkiyttävänä ja työelämälähtöisenä opintokokonaisuutena tai osana muita opintoja.

Ylempään korkeakoulututkintoon suositellaan asiantuntijuutta syventävää harjoittelua kotimaassa tai ulkomailla. Harjoittelusta saatavan opintopistemäärän tulee kaikissa yliopiston tutkinnoissa olla riittävän suuri harjoitteluun kuluvaan aikaan nähden, jotta opintojen etenemistavoitteet täyttyvät myös harjoittelujakson aikana. Harjoittelu voidaan liittää myös muihin opintoihin, esim. tutkimusprojekteihin. Mikäli ylempään korkeakoulututkintoon ei sisälly harjoittelua, opintoihin sisällytetään työelämään orientoitumista tukevia opintoja myös ylempään korkeakoulututkinnon vaiheessa.

Yliopiston strategian sekä opintojen ja opiskelun kehittämissuunnitelman mukaan kaikkiin tutkintoihin tulisi sisältyä harjoittelua. Käytännössä harjoittelupaik-

koja ei löydy kaikille opiskelijoille ja pääsääntöisesti harjoittelijat ovat maisterin tutkinnon suorittajia.

Työelämäohjaus on siis muuttunut erityisohjauksesta kaikille opiskelijoille tarjottavaksi ohjaukseksi. Vastuu opinnoista ja ohjausta on tiedekunnissa. Jos tiedekunta tai laitos ei tarjoa opetusta, opiskelija voi suorittaa opinnot myös ura- ja rekrytointipalveluiden tarjoamalla opetuksella.

Tietoa Opintoasioiden ura- ja rekrytointipalveluista löytyy <https://portal-08.it.helsinki.fi/doclink/51825> ja samalta sivustolta löytyy paljon tietoa työelämäasioista.

Hyvänä esimerkkinä työelämätiätouden nivomisesta opintojen suunnitteluun on biotieteellisen tiedekunnan työelämään orientoiva opetus ja siihen nivoutuva urasuunnittelun apuväline Akukone, joka antaa tukea opintojen suunnitteluun jo aikaisessa vaiheessa opintoja.

<http://www.helsinki.fi/bio/opiskelu/ammattikuvakurssi.htm>

Helsingin yliopiston maantieteen laitoksella toteutettiin yhteistyössä yliopiston ura- ja rekrytointipalvelujen kanssa kesällä 2008 katsaus siitä, kuinka Helsingin yliopistossa on toteutettu työelämään orientoivia kursseja tai vastaavia työelämää käsitteleviä jaksoja.

http://blogs.helsinki.fi/maantiede_opiskelu/files/2008/08/teo_raportti_final.pdf

4.2 Kieliopinnot ja kansainvälistyminen

Kieliopinnot ovat osa tutkintoa ja siten tiedekuntien opinto-ohjaukseen kuuluvia. Opetuksen toisessa kotimaisessa ja vieraisa kielissä pääsääntöisesti järjestää ja antaa yliopiston kielikeskus. Kielikeskus hoitaa myös tiedekuntien kieliopintojen hyväksilukemis- ja korvaavuusasiat lukuun ottamatta humanistista ja valtiotieteellistä tiedekuntaa. Tässä kuvauksessa puhuttaessa kieliopinnoista tarkoitetaan toista kotimaista kieltä ja vieraiden kielten opintoja. Äidinkielen opinnot ovat rajattu kuvauksen ulkopuolelle. Niissä työnjako poikkeaa muista kieliopinnoista.

Kieliopintojen osalta tiedekuntien ja kielikeskuksen työnjako ohjausjärjestelmän näkökulmasta on selvä. Tiedekunnat päättävät tutkintovaatimukset ja antavat niihin kuuluvan ohjauksen. Kielikeskus antaa opetuksen ja siihen liittyvän ohjauksen sekä hoitaa lähes kaikkien tiedekuntien hyväksilukemis- ja korvaavuusasioita. Kielikeskus tarjoaa opiskelijoille myös oman kielitaidon arviointiin ja kieliopintojen suunnitteluun apuvälineitä (Dialang ja Kaleidoskooppi).

Kielikeskuksen palveluun ja ohjaukseen voi tutustua verkkosivuilla

<https://portal-08.it.helsinki.fi/tab/146>

Opiskelijoiden kansainvälistyminen on yksi laadukkaan tutkinnon osa-alue. Jokaisen opiskelijan tulisi omassa HOPSissaan miettiä, mikä on hänen kansainvälistymistään. Kieliopinnot ovat yksi osa kulttuurien tuntemusta ja kansainvälistymistä. Tämän lisäksi opiskelijat voivat lähteä vaihtoon ja siihen he saavat ohjausta eri hallinnon tasoilla, laitoksella esim. Erasmus-yhdyshenkilöltä, tiedekunnan kansainvälisten asioiden suunnittelijalta tai opiskelijapalveluiden kansainvälisen liikkuvuu-

den palveluista. Kansainvälistymistä voi olla myös muunkielisen kuin omalla äidinkiellä annettavaan opetukseen osallistuminen tai kansainvälisten opiskelijoiden kanssa toimiminen.

4.3 Palautejärjestelmät

Palautejärjestelmien kehittäminen yliopistossa on kesken. Yhtenäistä ja vertailtavaa palautetta kaikilta opiskelijoilta saadaan vähän. Yhtenä yrityksenä tällaiseksi on Opiskelijan oppiminen ja oppimisympäristö (OPPI) -kysely (http://www.helsinki.fi/ktl/yty/yty_tiedostot/OPPI-kysely.ppt), jota on kokeiltu lähes kaikissa tiedekunnissa ja viidessä tiedekunnassa se on ollut käytössä HOPS-työkaluna.

Kyselyä koordinoidaan Yliopistopedagogiikan tutkimus- ja kehittämissyksiköstä ja sen toteutuminen toimii tällä hetkellä asiasta kiinnostuneiden yliopistopedagogisten lehtorien varassa. Kyselyn tietojen pohjalta käyttäytymistieteellisessä tiedekunnassa julkaistiin ensimmäisen ja kolmannen vuoden opiskelijoiden kokemuksista kyselytutkimus².

Toisena yhtenäisenä kyselynä on yliopistosta valmistuville tehtävän ns. valmistumiskysely (<https://portal-08.it.helsinki.fi/doclink/2561>), jossa kysytään tietoja opinnoista, opiskeluaikaisia työelämäyhteyksiä, valmistumishetken työllisyystilannetta, työnhaun menetelmiä, opintojen kestoa, palautetta opinnoista ja tietoja nykyisestä työstä.

Palautteen saaminen opinnoista ja ohjauksesta on olennaista, jotta koulutusta voidaan kehittää ja jotta myös ohjausjärjestelmän toimivuutta voitaisiin arvioida ja kehittää opiskelijoiden tarpeista käsin.

4.4 Esimerkkejä henkilökohtaisesta opintosuunnitelmasta

Eläinlääketieteellisessä tiedekunnassa HOPS toteutetaan portfoliomuotoisena. Portfoliotyöskentelyn tavoitteena on, että opiskelija hahmottaa eläinlääketieteen opinnot kokonaisuutena ja tiedostaa eläinlääkärin ammatin monipuolisuuden sekä saa valmiuksia oman osaamisensa arviointiin ja dokumentointiin. Hyvän kuvan eläinlääketieteellisen tiedekunnan ja samalla myös *oikeustieteellisen tiedekunnan* Hops-työskentelystä saa kirjasta Ansela M., Haapaniemi T., Jänntti J. (toim.) 2006. Laatuakökulmia yliopisto-opiskelijan hopsiin. Kuopio: Kuopion yliopisto, Oppimiskeskus. s. 117-140 (http://www.uku.fi/opk/julkaisut/laatuakokulmia_hopsiin.pdf). Lisätietoa oikeustieteellisen tiedekunnan käytänteistä saa tiedekunnan verkkosivulta

http://www.helsinki.fi/oik/tdk/opiskelu/opintojen_ohjaus_ja_tuki.htm

2 Myllylä J, Parpala A, Lindblom-Ylänne S, Korvenranta S ja Mattila A (2007). *Käyttäytymistieteellisen tiedekunnan opiskelijoiden kokemuksia oppimisesta ja opetuksesta*. Kyselytutkimus ensimmäisen ja kolmannen vuoden opiskelijoille. Pedagogica-sarjan julkaisuja 26. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta.

Toisenlaisen esimerkin portfoliomuotoisesta HOPSista on *valtiotieteellisen tiedekunnan sosiaalipsykologian laitoksen* portfolio

<http://www.valt.helsinki.fi/sospsyk/hops.htm>

<http://www.valt.helsinki.fi/sospsyk/portfolio.htm>

Esimerkki rajatusta HOPSista voi olla tutkinnon kaikkien opintojaksojen aikataulu-suunnitelma, kuten teologisen tiedekunnan kandidaatin tutkinnon rajattu HOPS

http://www.helsinki.fi/teol/tdk/pdf/opiskelu/opsuunn/raj_HOPS_uusi.rtf

5 Opintojen eteneminen ja niiden seuraaminen

Henkilökohtainen opintosuunnitelma on opintojen suunnittelun ja ohjauksen väline, jonka avulla edistetään opiskelijan opiskeluprosessin hallintaa. Koska yliopisto pitää tärkeänä, että perustutkintojen suorittaminen tapahtuu tavoiteajassa (yleensä 3+ 2 vuotta), tulee myös opintojen etenemistä seurata. Opintojen seuranta, henkilökohtaisen opintosuunnitelman käyttö ja siihen kytkeytyvä ohjaus ovat opiskelun etenemistä ja opiskeluprosessia tukevia elementtejä.

Opintojen etenemisen seuranta ei tehdä systemaattisesti opintosuunnitelmi- en avulla. Yliopistossa pyritään tukemaan opiskelua ja vauhdittamaan tutkintojen valmistumista yliopistoille asetettujen vaatimusten mukaisesti ETAPIN - tutkintojen valmistumisen seuranta- ja tukijärjestelmän avulla, joka otettiin käyttöön 1.8.2005. ETAPIN piiriin kuuluvat uuden tutkintojärjestelmän mukaan opiskelevat opiskelijat eli 31.7.2010 jälkeen (kaikkien alojen siirtymäajat päättyneet) kaikki Helsingin yliopistossa alempaa tai ylempää korkeakoulututkintoa opiskelevat. 31.7.2008 päättyi kaikkien muiden paitsi lääketieteellisten alojen siirtymäajat, jolloin siis suurin osa opiskelijoista siirtyi uuden tutkintojärjestelmän ja Etapin piiriin.

Rehtori asetti keväällä 2004 työryhmän valmistelemaan opiskelijarekisterijärjestelmän kehittämistä. Työryhmän tehtävänä oli tehdä erityisesti opiskeluaikojen lyhentämistä tukevia toimenpide-ehdotuksia. Työryhmän työn tuloksena syntyi Etappi-järjestelmä. Järjestelmä oli Helsingin yliopiston oma vaihtoehto opetusministeriön esitykselle rajata opintoaikoja lainsäädännön keinoin. Yliopistossa kehitettiin opintojen etenemisen seurantajärjestelmä, jonka tuli olla mahdollisimman selkeä ja koko yliopistossa yhtenäinen, tarkoituksena poimia opiskelijoiden joukosta ne, jotka ovat viivästymisuhan alla tai joiden valmistuminen on viivästynyt ja näin lyhentää tutkinnon suorittamiseen käytettyä aikaa. Myös jatko-opiskelijoiden opintojen seurantaan on kehitetty vastaavanlainen rekisteriseuranta.

Etapin ja jatko-opiskelijoiden rekisteriseurannan tarkoituksena on opintojen etenemistä seuraamalla tarjota ohjausta ja kannustusta kohdentaa tukea sitä tarvitseville opiskelijoille mahdollisimman aikaisin opintojen aikana. Seurannan avulla opiskelijat saadaan systemaattisesti ohjauksen piiriin eikä ohjauksen hakeminen jää opiskelijan oman aktiivisuuden varaan.

Opintojen etenemisen seurantaan kuuluu olennaisesti myös valmistumisen seuraaminen. Etapin lisäksi valmistumista seurataan opintoaikoja rajaavien säädösten mukaan (yliopistolaki 18 e-f§). Opiskelijan, joka ei ole valmistunut tiettyyn aikaan mennessä opintojensa aloittamisesta, tulee hakea lisää aikaa opinnoilleen ja tehdä valmistumissuunnitelma. Niitä opiskelijoita, jotka ovat saaneet tutkinnonsuori-

tusoikeuden ennen 1.8.2005, kyseinen laki ei koske. Heidän opintojen etenemistä seurataan Etapin avulla niin kauan kuin he opiskelevat joko valmistuen tai jättäen opintonsa kesken.

Kesällä 2009 nähdään ensimmäisen kerran, mitä opintoaikoja rajaavat säädökset tarkoittavat. Silloin 1.8.2005 opintonsa aloittaneet vain alemman tai vain ylemmän korkeakoulututkinnon suoritusoikeuden saaneet koko ajan läsnä olleet, joilla opinnot ovat vielä kesken, voivat hakea lisäaikaa tutkintonsa loppuun suorittamiseen. Tällöin opiskelija laatii tavoitteellisen ja toteuttamiskelpoisen suunnitelman opintojen saattamiseksi loppuun kohtuullisessa ajassa.

Opintojen edistymisen seuranta sivu <https://alma.helsinki.fi/tab/2509>

5.1 ETAPPI – tutkintojen valmistumisen seuranta- ja tukijärjestelmä

Konsistori päätti ETAPPI-järjestelmän periaatteet kokouksissaan 17.11.2004 ja 15.12.2004. Päätöksen keskeisenä sisältönä on opintojen etenemisen tarkistuskohdian määrittäminen, kriteerien asettaminen opintojen etenemiselle ja tehostetun ohjauksen varmistaminen. http://www.helsinki.fi/tutkinnonuudistus/materiaalit/konsistori/ETAPPI_periaatteet_20041215.rtf

Päätöksen mukaan uudistuksen toteutusta ohjaamaan perustettiin myös työryhmä (rehtorin päätös 034/2005 15.2.2005), jonka tehtäviin kuului muun muassa antaa ohjeita siirtymävaiheen järjestelyistä sekä seurata järjestelmän käynnistymistä ja toimivuutta. Työryhmä piti kiireellisimpänä tehtävänänsä työstää ETAPPI-järjestelmälle yleinen toimintamalli yhteisen ohjeistuksen ja tiedottamisen pohjaksi ennen uuden tutkintojärjestelmän voimaantuloa, jotta opiskelijoita kohdeltaisiin yliopistotasolla yhdenmukaisesti (rehtorin päätös yleisestä toimintamallista 140/2005 7.6.2005). Työryhmään toimikausi päättyi 31.12.2008, jolloin työryhmältä ilmestyy järjestelmän seurantaraportti.

Syksyn 2008 alussa siirrettiin kaikki vielä vanhassa tutkintojärjestelmässä opiskelevat uuteen tutkintojärjestelmään ja samalla he tulivat mukaan Etapin piiriin. Siirrettävien opiskelijoiden määrä oli reilut 10 000 opiskelijaa.

5.1.1 Yleinen toimintamalli

Yleinen toimintamalli koskee kaikkia tiedekuntia, paitsi lääketieteellisiä aloja ja psykologiaa, joiden tutkinnon suoritus aika on pidempi kuin muiden alojen. He määrittelevät itse tarkistuskohdian sijoittumisen sekä niissä vaadittavat miniopintopisterajat. Muilta osin linjaukset ovat sovellettavissa myös näillä aloilla.

Tarkistuspisteitä on viisi, joista kolme sijoittuu kandidaattitutkintoon ja kaksi maisteritutkintoon. Poiminnat tehdään kevään puolivälissä, jotta ohjaukselle ja opintojen tehostamiselle jää aikaa ennen kesää. Ensimmäisessä tarkistuspisteessä opiskelijan hakeutuminen ohjaukseen on omaehtoista, eikä ohjauksen väliin jättäminen vaikuta mitenkään opiskelijan asemaan, muissa tarkistuspisteissä opiskelijalle asetetaan läsnäoloilmoittautumisen esto, jolloin jos opiskelija haluaa ilmoit-

tautua läsnä olevaksi, tulee hänen hakeutua ohjaukseen ja tehdä/päivittää suunnitelmansa valmistumisesta. Opintosuunnitelmalle annetaan voimassaoloaika, joka on korkeintaan kaksi vuotta.

Opiskelija voi ilmoittautua poissaolevaksi, jos hän ei esitä suunnitelmaa valmistumisesta tai jos hänen esittämänsä suunnitelmaa ei hyväksytä. Poissaolevaksi ilmoittautunut opiskelija voi ilmoittautua läsnä olevaksi sen jälkeen, kun tiedekunta tai laitos on hyväksynyt suunnitelman valmistumisesta. Riippumatta siitä, onko opiskelija joutunut Etappi-seurantaan tai ei, tulee hänen kolmena peräkkäisenä vuonna poissaolevaksi ilmoittauduttuaan esittää hyväksytyt opintosuunnitelma voidakseen ilmoittautua jälleen läsnä olevaksi.

Opintojen etenemisen seuranta tapahtuu läsnäololukukausien perusteella erikseen kunkin tutkinnosuoritusoikeuden osalta.

Ensimmäinen tarkistuspiste

Ensimmäinen etappi-poiminta tehdään huhtikuun puolessa välissä ensimmäisen opiskeluvuoden vuoden keväällä kolmannen periodien suoritusten jälkeen. Tiedekunnat päättävät opintopisterajan (25-45) ja muut poimintaperiaatteet ja ilmoittavat ne opiskelijarekisterille, joka hoitaa ajot ja toimittavat poimintaan joutuneiden opiskelijoiden listat tiedekunnille. Tiedekunnat ottavat yhteyttä poimintaan joutuneisiin opiskelijoihin ja tarjoavat päättämällään tavalla tehostettua ohjausta. Koska ensimmäiseen etappipisteeseen ei liity ilmoittautumisen estoa, on ohjaukseen hakeutuminen opiskelijan omasta aktiivisuudesta kiinni.

Kandidaatin tutkinnon muut etappi-pisteet, toinen ja kolmas tarkistuspiste

Toinen tarkistuskohta on kolmen vuoden kuluttua ja kolmas kohta neljän vuoden kuluttua kandidaattiopintojen aloittamisesta. Toisessa tarkistuspisteessä minimiopintopistemäärä on tiedekunnasta riippuen 100-120 opintopistettä. Kandidaatin tutkinnon kolmannessa (viimeisessä) pisteessä rekisteristä poimitaan ne opiskelijat, joiden kandidaatin tutkinto ei ole vielä valmis.

Maisterin tutkinnon tarkistuspisteet

Tavoiteajaltaan kaksivuotisessa maisterintutkinnossa tarkistuskohdat ovat kahden ja kolmen vuoden kuluttua maisteriopintojen aloittamisesta. Ensimmäisessä tarkistuspisteessä minimiopintopistemäärä on tiedekunnasta riippuen 60-80 opintopistettä. Maisteritutkinnon toisessa tarkistuspisteessä poimitaan rekisteristä ne opiskelijat, joiden maisterin tutkinto ei ole vielä valmistunut.

5.1.2 Tiedekuntakohtaiset toimintamallit

Tiedekunnat määrittelevät tarkistuskohtien minimiopintopistemäärät konsistorin päättämässä rajoissa. Opintopisteiden määrittelyssä tavoitteena on ennakoita sellaiset opiskelijat, joiden opinnot lähtevät hitaasti käyntiin tai joiden valmistumisen arvioidaan viivästyvän.

Esimerkkeinä tiedekuntakohtaisista ratkaisuista on seuraavat tiedekunnat, jotka kokonsa ja luonteensa puolesta ovat erilaisia.

eläinlääketieteellinen tiedekunta

(<https://portal-09.it.helsinki.fi/doclink/50132>),

käyttätymistieteellinen tiedekunta

(<https://portal-09.it.helsinki.fi/doclink/91960>)

ja humanistinen tiedekunta

(<http://www.helsinki.fi/hum/opiskelu/etappi/index.htm>,

<https://portal-09.it.helsinki.fi/doclink/34652>)

Muiden tiedekuntien Etappi-sivut löytyvät ALMAsta osoitteesta

<https://portal-09.it.helsinki.fi/doclink/42225>

6 Ohjauspalveluita

Tiedekuntien ja kielikeskuksen lisäksi yliopistolla on ohjauspalveluita, jotka sekä tukevat opettajien ja laitosten työtä niin opintojen kehittämisessä kuin opetuksen järjestämisessäkin, että neuvovat ja ohjaavat yksittäisiä opiskelijoita. Ohjauspalvelut toimivat keskitetysti ja ovat kaikkien tiedekuntien ja opiskelijoiden käytettävissä. Resurssisyistä joitain palveluja ei pystytä tarjoamaan kaikille opiskelijoille. Opin-
topsykologipalveluita tarjotaan vain alempien ja ylempien korkeakoulututkintojen suorittajille. Jatko-opiskelijat eivät voi hakeutua tähän erityisohjaukseen.

Yleiset ohjauspalvelut toimivat joko keskustakampuksella tai hajautettuna eri kampuksilla. Yleisten ohjauspalveluiden tärkein tehtävä on tiedotus ja neuvonta. Laadukas ohjaus ja erityisohjaus tarvitsevat toimiakseen hyvin toimivan ja tehokkaan tiedotuksen ja neuvontapalvelut. Sekä opiskelijan opintojen että opintojen ohjaajan (nimenomaan akateemisen henkilökunnan) ohjauksen sujuvuuden kannalta on olennaista, että tieto, jota heidän ei tarvitse tietää, löytyy vaivattomasti ja on oikeaa.

Koska opintoihin liittyvät valinnan mahdollisuudet ja liikkuminen yli yliopisto-, tiedekunta- ja laitosrajojen on lisääntynyt, vaatii opiskelijoita palveleva tiedotus ja neuvontatoiminta paljon yhteistyötä ja yhdessä sovittuja tiedotuksen ja neuvonnan malleja ja työkaluja sekä yhteistyön hyvää koordinaatiota. Tätä työtä ovat opas- ja ohjausaineistojen systemaattinen rakentaminen (esim. niin sisäiset kuin ulkoiset verkkosivut, WebOodi) ja niiden tehokas käyttö sekä tiedon oikeellisuus. Edellytyksenä on myös se, että eri organisaatiotasojen ja -tahojen välillä sovitaan yhteisistä käsitteistä, asioiden nimistä ja tiedon esittämisestä yleisimmille asioille, jolloin opiskelijan on helpompi hahmottaa samoja asioita yksiköstä toiseen siirtymässään.

6.1 Opiskelijapalvelut

Helsingin yliopiston opiskelijapalvelut kuuluvat hallintoviraston kehittämisosastoon. Opiskelijapalveluiden palveluista opintojen ohjaukseen liittyvät lähinnä opiskelijaneuvonnan, kansainvälisen liikkuvuuden ja ura- ja rekrytointipalveluiden antama ohjaus. Palveluja annetaan joko keskitetysti keskustakampuksella tai hajautettuna eri kampuksille. Opiskelijapalveluiden vastuulle kuuluvat myös opintojen etenemisen seurantajärjestelmien koordinointi (Etappi, jatkotutkintojen rekisteriseuranta) ja tuutoriprojektisihteeriverkoston tukipalvelut.

Opiskelijaneuvonta

Kotimaisille ja kansainvälisille tutkinto-opiskelijoille tarjotaan neuvonta- ja opintotukipalveluita kaikilla kampuksilla. Opintojen ohjaukseen liittyviä tehtäviä yksiköllä on tuutoritoiminnan koordinointi, kansainvälisten ja vammaisten tutkinto-

opiskelijoiden erityisneuvonta. Yksikkö vastaa opiskelijan opintojen edistymisen seurantajärjestelmiin liittyvistä koordinaatiotehtävistä. Merkittävä osa neuvontapalveluista tarjotaan yliopiston sisäisessä intranetissä Almassa kolmella ”Opiskelu, tuet ja palvelut” -kanavalla ja ulkoisilla helsinki.fi/yliopisto -verkkosivuilla.

Tuutoritoiminnan koordinointi

Helsingin yliopiston opiskelijatuutoroinnin organisoimisesta tiedekuntatasolla vastaavat tuutoriprojektisihteerit. Tuutoriprojektisihteerien tehtäviä ovat mm. opiskelijatuutoreiden rekrytointi ja koulutus sekä opiskelijatuutorointia koskevan palautteen kerääminen. Opiskelijaneuvonta pitää yllä tiedekuntien tuutoriprojektisihteerien verkostoa. Verkostossa on myös Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan edustus. Verkosto kokoontuu kevät- ja syyslukukaudella muutaman kerran. Verkostossa edistetään tiedekuntien välistä yhteistyötä opiskelijatuutoroinnin suunnittelussa sekä mm. suunnitellaan opiskelijatuutoreille jaettavan tuutorin tietopaketin sisältö. Tietopakettien suunnittelussa ylioppilaskunnalla on merkittävä rooli, sillä suuri osa materiaaleista on ylioppilaskunnan julkaisuja. Opiskelijaneuvonta hoitaa materiaalin tilaukset, tuutoriprojektisihteerit kokoavat materiaaleista tietopaketit, lisäävät niihin oman tiedekuntansa materiaalin ja jakavat ne opiskelijatuutoreille.

Kansainvälisen opiskelijaliikkuvuuden palvelut

Kansainvälisen liikkuvuuden neuvonnassa tärkein ohjauksen muoto on kansainvälisen tuutoritoiminnan koordinointi ja ulkomailta tulevien tutkinto-opiskelijoiden orientaatiokurssin järjestäminen. He myös antavat kansainvälisille opiskelijoille yleisohjausta sekä kaikille tutkinto-opiskelijoille ohjausta vaihtoon lähdessä.

Ura- ja rekrytointipalvelut

Ura- ja rekrytointipalveluiden keskeisistä osaamisalueista on tullut tutkintojen pakollisen työelämäorientaation myötä opetuksen sisältöä, jolloin palveluiden painotus on muuttunut asiantuntijatuen tarjoamiseksi tiedekunnille ja laitoksille. Lisäksi ura- ja rekrytointipalvelut tarjoavat työllistymis- ja urapalveluja yliopiston opiskelijoille ja vastavalmistuneille. Yksikön asiantuntemus rakentuu työelämän, työnhakukäytäntöjen ja (ura)ohjauksen menetelmien tuntemuksesta.

Ura- ja rekrytointipalvelut tarjoavat tiedekunnille ja laitoksille erilaisia palveluita. He suunnittelevat ja kehittävät yhteistyössä tiedekuntien ja ainelaitosten henkilökunnan kanssa tapoja toteuttaa työelämäorientaatio-opintoja. He osallistuvat laitosten/tiedekuntien omille opiskelijoilleen järjestämiin opintokokonaisuuksiin kouluttajana ja ohjaajana. Lisäksi he tuottavat oppaita ja materiaaleja, kuten urasuunnittelutehtäviä/verkkopelejä ja sijoittumistietoa, jota voidaan hyödyntää työelämäopintojen toteuttamisessa. Esim. biotieteellisen tiedekunnan kanssa on kehitelty yhteistyössä ammattikuvakone.

Yhtenä ohjauksessa hyödynnettävänä palautteena on ura- ja rekrytointipalveluiden vastavalmistuneilta keräämä opinto- ja työelämäpalautekysely. Kyselyllä kerätään valmistumishetken sijoittumistilannetiedot ja opiskelua koskeva palaute.

Seuranta tuottaa perustiedot opintojen aikaisista työelämäyhteyksistä sekä valmistumisvaiheen työelämään sijoittumisesta mm. tietoa vastavalmistuneiden tehtävänimikkeistä, työtehtävistä ja työnantajista.

Opiskelijoille yksikkö järjestää työllistymistä edistävää, ura- ja opintojen suunnittelua tukevaa koulutusta, tuottaa materiaaleja ja verkkopalveluja, jotka edistävät opiskelijan orientoimista työelämään.

6.2 Opintopsykologit

Opintopsykologit toimivat Yliopistopedagogiikan tutkimus- ja kehittämissyksikössä (YTY). YTY on käyttäytymistieteellisen tiedekunnan kasvatustieteen laitoksella toimiva yksikkö, joka edistää yliopistopedagogista tutkimusta ja yliopistopedagogiikan koulutusta Helsingin yliopistossa. Keskeisenä tehtävänä on yliopistopedagogisen osaamisen koordinointi ja edistäminen. Opintopsykologien työ kytkeytyy kiinteästi yliopistopedagogiikkaan ja sen tutkimiseen, siksi opintopsykologit työskentelevät YTY:ssä.

Helsingin yliopistossa toimii tällä hetkellä (syksy 2008) neljä opintopsykologia. Opintopsykologit tarjoavat ohjausta Helsingin yliopiston alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittajille, jotka kaipaavat tukea opiskelutaitoihin, motivaatioon, ajankäyttöön, jaksamiseen tai tutkielmien tekoon liittyvissä kysymyksissä. Ohjausta annetaan ryhmissä ja yksilöllisesti.

Ryhmäohjaus rakennetaan räätälöidysti kampusten ja tiedekuntien tarpeiden mukaisesti. Käynnissä tai suunnitteilla on ryhmiä esimerkiksi graduntekijöille ja esiintymistä jännittäville sekä niille, joiden opinnot ovat edenneet hitaammin kuin opiskelija itse olisi toivonut.

Yksilöohjausta opintopsykologit antavat silloin kun opiskelija kaipaa tukea opiskelutaitoihin, motivaatioon, ajankäyttöön, jaksamiseen tai tutkielman tekoon liittyvissä kysymyksissä. Opintopsykologien antama ohjaus liittyy aina opintoihin ja niiden edistämiseen. Yksilöohjaukseen hakeudutaan lähettämällä sähköinen hakemus opintopsykologeille. Yhteydenoton jälkeen opintopsykologit tarjoavat sähköpostitse tai puhelimitse aikaa ohjaustapaamiseen. Ensimmäisessä tapaamisessa käydään läpi opiskeluhistoriaa ja opintojen tilannetta sekä sovitaan mahdollisista tapaamiskerroista ja työskentelytavoista. Yksilöllistä ohjausta tarjotaan opiskelijalle 1–5 kertaa.

Opintopsykologit antavat erityisohjausta siellä, missä laitosten ja tiedekuntien tavallisen ohjauksen rajat tulevat vastaan. Opintopsykologeilla on opiskelun, oppimisen, motivaation ja opiskelutaitojen erityistuntemusta ja tutkimustietoa. He täydentävät muiden ohjaajien osaamisalueita. Hyvinvoinnin, jaksamisen ja ajankäytön hallinnassa he pyrkivät ehkäisemään ongelmia ja tukemaan ennen kuin opiskelijat kaipaavat terapiatukea tai jos opiskelija terapian jälkeen tarvitsee tukea. Opintopsykologien erityisalueeseen kuuluu myös psykodiagnostinen ja mielenterveysongelmien tuntemus, jolloin he voivat tarvittaessa ohjata opiskelijan eteenpäin. Opintopsykologit tarjoavat ohjaukseen neutraalin näkökulman.

Opiskelijoiden ohjauksen lisäksi opintopsykologit ovat mukana yliopiston ohjausjärjestelmän kehittämisessä sekä konsultoivat ja kouluttavat yliopiston henkilökuntaa oppimiseen, ohjaukseen ja yliopisto-opiskeluun liittyvistä aiheista. Opintopsykologit ovat myös oppimisen ja ohjauskäytäntöjen tutkijoita.

7 Pohdintaa ja kehittämiskohteita

Yliopistossa on kehittynyt kaikkia opiskelijoita koskeva systemaattinen opintojen ohjausjärjestelmä. Se etenee tiedekuntien lähettämästä hyväksymiskirjeestä orientaation ja opiskelijatuutoroinnin kautta HOPSiin (sisältäen opettajatuutoroinnin) ja työelämäorientaation. Tämä osuus on kaikille alempaa ja ylempää korkeakoulututkintoa suorittaville pakollinen. Jos opinnot eivät etene yliopiston tavoittelemaa vauhtia, opiskelijat saavat tehostettua ohjausta (Etappi). Lisäksi tutkinnonsuoritusoikeutensa lukuvuonna 2005–2006 tai sen jälkeen saaneiden opintoaika on rajattu. Kaikki opiskelijat voivat myös hakea tukea opintoihinsa missä tahansa opintojensa vaiheessa kaikista yliopiston neuvonta- ja ohjauspalveluista niin omalta laitokselta, tiedekunnasta kuin yliopiston yhteisistä palveluista.

Systemaattinen ja hallinnollisesti rakennettu ohjausjärjestelmä ei kuitenkaan riitä, vaan itse toiminnan, ohjauksen ja neuvonnan, täytyy toimia hyvin, jotta järjestelmästä olisi hyötyä opiskelijoille. Opintojen ohjauksessa tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota ohjauksen laadunvarmistukseen. Koska kaikille tutkintoon suorittaville opiskelijoille annetaan ohjausta, on myös ohjaajia paljon. Työnjakojen ja pelisääntöjen tulee olla kaikille osapuolille selvät ja opiskelijoille tulee opintoalasta ja aineyhdistelmästä riippumatta taata tietty minimiohjaus. Tietoa ohjauksen toimivuudesta tulisikin kerätä systemaattisesti. Tätä tietoa ohjauksen toimivuudesta, ainakin johtamisen ja työnjaon näkökulmasta, toivottavasti saadaan syksyllä 2008 järjestettävässä koulutuksen arvioinnissa, joka keskittyy opetustoiminnan johtamiseen.

Kaikkien opiskelijoiden ohjaaminen on resurssikysymys. Yliopisto on kehittänyt ohjausjärjestelmän, joka koskettaa kaikkia opiskelijoita. Järjestelmän kehittämisen kannalta on toivottavaa, että siihen panostetaan resursseja myös tulevaisuudessa.

7.1 Strategiat

Yliopiston strategiassa kaudelle 2007–2009 määriteltiin viisi opiskelijoiden ohjaukseen liittyvää kehittämiskohdetta, joista ainakin kolmeen tulisi vielä paneutua. Eri ohjausta antavien toimijoiden työnjakoon on syytä kiinnittää huomiota, erityisesti tiedekuntien (ml. laitokset) ja keskitettyjen palveluiden (ml. kielikeskus). Ohjauksen ja etenkin opintojen seurannan hallintoa ja myös itse ohjausta on tehty paljon hankerahoituksella, joka loppuu vuoden 2008 lopussa. Tästä johtuen ohjauksen resursointia ja työnjakoa erityisesti laitoksissa tulee tarkastella tarkemmin. Lisäksi tarvitaan lisää koulutusta ohjauksessa. Erityisesti tulee kasvattaa valmiuksia monikulttuuristuvan opiskelijajoukon tarpeisiin.

Strategiakaudella 2010–2012 yliopiston tulisi tehdä opintojen ohjauksen suunnitelma, joka olisi osa yliopiston laadunvarmistusjärjestelmää. Tällainen suunni-

telma sisältyy suosituksena Korkeakoulujen arviointineuvoston tekemään Opin-tojen ohjaus korkeakouluissa -seuranta 2005 -raporttiin (s. 41, http://www.kka.fi/files/197/KKA_0505V.pdf). Suunnitelmassa määritellään ohjauksen tavoitteet ja sisällöt ja sen avulla kuvataan selkeämmin ohjauksen työnjakoa sekä opettajille että opiskelijoille. Lisäksi tavoitteena on ohjauksen yhteisten periaatteiden tunnetuksi ja näkyväksi tekeminen.

7.2 Laatu ja palaute

Helsingin yliopiston laadunvarmistusjärjestelmän auditointiraportissa (s. 36–37, http://www.kka.fi/files/88/KKA_208.pdf) kiinnitetään huomiota yliopiston strategi-seen tavoitteeseen opiskelijoiden ohjauksen kehittämiseksi. HOPSin käyttöönoton katsotaan olevan vielä siirtymävaiheessa, koska kaikki opiskelijat eivät ole tehneet sitä. Lukuvuosi 2008–2009 onkin aikaa, jolloin lähes kaikki opiskelijat ovat siirty-neet uuteen tutkintojärjestelmään ja tekevät HOPSin tutkintoaan varten. Audi-tointiraportissa mainitaan vielä, että HOPS-järjestelmän rinnalla on tärkeä turvata koko opinto-uran kattava ohjaus kaikille opiskelijoille. HOPS kattaa tutkinto-opis-keijan koko opinto-uran, mutta muiden, kuten vaihto-opiskelijoiden ja muista yli-opistoista sivuainettaan tekevien, ohjaus on kysymys erikseen, joka tulee myös rat-kaista.

HOPSin edelleen kehittäminen on tärkeää, koska ohjausta annetaan opiske-lijalle sekä ajallisesti pitkään opintojen kuluessa että monella eri ohjaustaholla. Opiskelijan saaman ohjauksen yhdenmukaisuus ja linjakkuus on laatukysymys. Ra-portissa kiinnitettiin huomiota myös Etapin kytkemisestä HOPSiin (s. 37). Asian to-dettiin vaativan vielä jatkotyötä ja sen määrittelyä, miten ohjauksen laatu varmis-tetaan ja kuka laadunvarmistuksesta vastaa. Edellä mainittuihin kysymyksiin aikai-semmin mainittu opintojen ohjauksen suunnitelma antaisi vastauksia. On tärkeää, että esimerkiksi ohjaajan vaihtuminen ei katkaise ohjausta ja että ohjauksen pe-lisäännöt ovat selvillä kaikilla osapuolilla. Opiskelijalle on tärkeä tietää, mikä on ohjausta, ja mitä ja miten paljon sitä voi saada. Ohjaajalle taas on tärkeää tietää, mitä häneltä edellytetään ja missä hän voi sanoa, että tämä ei kuulu enää minulle. Opiskelijan oman vastuun ja velvollisuuksien tietäminen myös helpottaa ohjauk-sen järjestämistä ja antamista.

Nykyisessä ohjausjärjestelmässä on mahdollista tiettyssä koulutuksessa se, että opiskelijan maisterin tutkinnon viimeiseksi suoritukseksi jää henkilökohtainen opintosuunnitelma. On epätarkoituksenmukaista, että tällainen tilanne on mah-dollinen. Vaikka opiskelija on edennyt opinnoissaan ja saanut tutkintonsa lähes valmiiksi, voidaan sanoa laadunvarmistuksen jääneen tekemättä. Kukaan ei ole ollut kiinnostunut opiskelijan suunnitelmista eikä opiskelija ole osannut tai halun-nut niitä esittää.

Laadunvarmistus sinänsä ei ole itseisarvo, mutta jos opiskelijalla on väärä kä-sityksiä valmistumisensa suhteen, esimerkiksi jokin opintosuoritus puuttuisi, asian esille tuleminen valmistumisvaiheessa on liian myöhäistä. Kuitenkaan liiallinen

opiskelijoiden holhoaminen ei kuulu yliopistoon. Opiskelijoilla on myös velvollisuutensa hoitaa itsenäisesti omia asioitaan. Yliopiston yhtenäisten ohjauksen pelisääntöjen luominen selkeyttäisi tilannetta niin opiskelijoille kuin opettajille ja muille ohjaajille. Yksittäisen laitoksen tai tiedekunnan pelisäännöt ovat hyvä asia, mutta koska opiskelijat tekevät useimmiten osan opinnoistaan muissa yksiköissä, esimerkiksi kielikeskuksessa, tai he valitsevat sivuaineitaan muista tiedekunnista, tulee pelisääntöjen yliopiston tasolla olla yhtenäiset. Vaarana selkiyttämättömässä ohjauksessa on ristiriitatilanteet, joissa eri paikoissa neuvotaan samaa asiaa erilalla ja se, että opiskelija jää ilman ohjausta, kun ohjauspalveluiden välille jää aukko. Myös ohjauksen laadunvaihtelut ovat ongelmallisia.

Haasteena on myös ohjauksesta saatava palaute ja sen hyödyntäminen. Palautejärjestelmien kehittäminen yliopistossa on kesken, eikä systemaattista tietoa ohjauksesta ole saatavilla. Jonkin verran tietoa saadaan OPPI-kyselystä, mutta se ei ole käytössä kaikissa koulutuksissa, ja muunkinlaista sisällöllistä tietoa tarvitaan ohjauksen kehittämistyöhön. OPPI-kyselystä, joka tehtiin käyttäytymistieteellisen tiedekunnan opiskelijoille, nousi esille mielenkiintoista tietoa opintojen etenemisen hidastavista tekijöistä.

Opintojen etenemistä hidastavina tekijöinä opiskelijoiden vastauksissa nousivat opintojen suunnitelmallisuuden ja ohjauksen puute, ajanhallinnanongelmat sekä työnteko opintojen ohella. Opintojen suunnitelmallisuus aiheutti vastaajille ongelmia ajanhallinnassa sekä motivoitumisessa opiskeluun. Opintojen ohjausta kaivattiinkin etenkin opintojen alkaessa, mutta myös myöhemmin opintojen edetessä toivottiin ohjausta oltavan saatavilla. Usealle opiskelijalle työnteko opintojen ohella vei aikaa ja energiaa opinnoilta ja näin ollen hidasti opintojen etenemistä. (s. 50)

Ohjauksen ja erityisesti HOPS-ohjauksen kehittämiseksi olisi tärkeää saada tietää, millaista ohjausta opiskelijat tarvitsevat ja minkä takia opiskelijat kokevat, että ohjausta ei ole riittävästi. Näyttä siltä, että saadaksemme riittävän tarkkaa tietoa ohjauksen ongelmista, tulisi opiskelijoilta kysyä tarkempia tietoja ohjauksesta.

Palautteen keruuseen liittyy myös monia käytännön kysymyksiä esim. palautteen julkisuudesta ja siitä, mitä palautetta ylipäätään saadaan kerätä ja miten sitä voidaan yhdessä käsitellä. Yliopistossa on meneillään ohjeistuksen tekeminen palautteen keruuseen ja käsittelemiseen. Tämä auttaa yksiköitä palautteen työstämisessä.

7.3 Työnjako, resurssit ja koulutus

Yhden luukun ohjauspalveluihin ei yliopistossa ole resurssimahdollisuuksia eikä se ole ohjauksen kannalta myöskään järkevää. Tiedettäviä asioita ja ohjattavia opiskelijoita on yksinkertaisesti liian paljon. Olennaista ohjauksen kannalta ovat selkeät työnjaot ja se, että ohjaajat osaavat ohjata opiskelijan oikealle ohjaustaholle ja se että opiskelija tietää, mistä hakea ohjausta. Haasteelliseksi asian tekee ohjaustahojen moninaisuus, varsinkin silloin kun opiskelijat liikkuvat myös yliopiston ulkopuolelle esimerkiksi tehden opintoja toisessa korkeakoulussa Suomessa tai ulkomailla. Laadunvarmistusjärjestelmän auditointiraportin mukaan (s. 37) yliopisto on onnistunut työnjaon tiedotuksessa, sillä opiskelijat yleensä tietävät, keneltä ohjausta oli saavat. Se, onko työnjako tarkoituksenmukainen, ei raportti ota kantaa. Työnjaon tarkoituksenmukaisuus onkin asia, jota on syytä tarkastella uudestaan ainakin silloin, kun sisällöt muuttuvat.

Keskitettyt opiskelijapalvelut

Työnjakokokysymyksiä tiedekuntien ja opiskelijapalveluiden kanssa tulisi tällä hetkellä pohtia ainakin kansainvälisen opiskelijoiden tuutoroinnissa. Tämä sen takia, että yliopisto panostaa kansainvälisyyteen ja sekä ulkomaalaisten opiskelijoiden määrät että vaihtoon lähtevien opiskelijoiden määrät kasvavat. Lisäksi keskustelua työnjaosta tulee jatkaa ja kehittää ura- ja rekrytointipalvelujen ja tiedekuntien välillä, kun ensimmäiset kokemukset kokonaan uuden tutkintojärjestelmän mukaan opiskelien työelämäorientaatiosta saadaan. Ura- ja rekrytointipalveluiden rooli on muuttunut, kun työelämäopinnoista tuli pakollinen osa tutkintoon ja tiedekuntien vastuu opinnoista kasvoi.

Opintopsykologipalvelut

Keskitettyinä palveluna annettavan opintopsykologipalveluiden työnjako on selvä ja toimiva suhteessa tiedekunnissa ja sen laitoksilla annettavaan ohjaukseen. Myös työnjako mielenterveyspalveluja tarjoavien toimijoiden, kuten YTHS, suuntaan työnjako on kunnossa. Opintopsykologit keskittyvät opintojen ongelmiin. Palveluiden olennainen kysymys onkin resursointi. Palvelulle olisi enemmänkin tarvetta, sillä tällä hetkellä palvelua eivät voi hakea jatko-opiskelijat ja tämän lisäksi palvelun markkinointi alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittajille on vaatimatonta. Palvelun tehokkaampi markkinointi nostattaisi varmasti myös kysyntää. Opintopsykologit arvioivat jokaisen yhteydenoton tarpeellisuuden, joten turha kysyntä karsiutuu ja opiskelija ohjataan ottamaan yhteyttä tarkoituksenmukaisempaan yhteystahoon, kuten YTHS:n mielenterveyspalveluihin tai tiedekunnan/laitoksen ohjauspalveluihin.

Kieliopintojen työnjako

Kieliopinnot ovat pakollinen osa ainakin alempaa korkeakoulututkintoa ja tältä osin ohjauksen työnjaon tulisi olla selvää eri osapuolille. Kielikeskuksen ja tiede-

kuntien tulee keskenään keskustella itselleen sopivat työnjaot kieliopintojen ohjauksessa. Lähtökohtaisesti tiedekuntien tulee antaa tutkintovaatimuksiin liittyvä ohjaus ja kielikeskuksen opetukseen. Kielikeskuksen rooli osana opiskelijoiden hops-työskentelyä on kuitenkin epäselvä. HOPS-ohjaajat saattavat kokea tutkintoon kuuluvien kieliopintojen ohjaamisen vaikeaksi. Kielikeskuksen taas on vaikeaa antaa ohjausta muussa kuin opetuksessa, jos kielikeskus ei ole tarpeeksi hyvin mukana HOPS-ohjauksessa.

Palauttejärjestelmä

Opiskelijapalautteen osalta työnjakoa tulee pohtia ainakin OPPI-kyselyn tekemisessä YTY:n ja tiedekuntien pedagogisten yliopistolehtorien välillä. Sekä sitä, onko kysely yhtenäinen koko yliopistolle. Myös ura- ja rekrytointipalveluiden koordinoimasta valmistuskyselystä tulee keskustella. Vastausprosentit vaihtelevat tiedekunnittain paljonkin ja kyselyn tarkoituksenmukaisuutta tulee pohtia. Yliopiston pitää päästä yhteisymmärrykseen siitä, mitkä ovat kaikille opiskelijoille tehtävät kyselyt. Kyselyjen vastaamisen motivoinnissa on tärkeää, että tieto, jota kerätään, on vertailukelpoista ja hyödynnettävissä olevaa eikä samaa asiaa kysytä useammassa paikassa.

Suuret opiskelijamäärät ohjattavana

Yksi suurimmista työnjako- ja resurssikysymyksestä, joka on ratkaistava, on vanhan tutkintojärjestelmän mukaan opiskelevien siirtyminen uuteen järjestelmään ja heidän mukaan tulonsa sekä HOPSiin että varsinkin Etapin piiriin. Opiskelijamäärä, jonka opintoja seurataan tehostetusti, on suuri ja tällaisen määrän hallinnointi ja ohjaus syö paljon voimavaroja.

Ohjaajien koulutus

Myös ohjaajien koulutukseen tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota. Yliopistopedagogiikan kurseilla kiinnitetään huomiota ohjaukseen, mutta kurssin käy vain osa opettajista. Koulutusta tulisi yliopistossa olla enemmän niin opettajille kuin muullekin henkilökunnalle, etenkin jos halutaan edistää kansainvälistymistä yliopistolla. Monikulttuuristuvan opiskelijajoukon tarpeisiin vastaaminen ja opiskelijan koko tutkinnon hahmottaminen ohjaustilanteessa vaatii entistä enemmän tietoa ja taitoa ohjaamiseen.

7.4 Alkuohjaus

Yliopiston houkuttelevuus

Kun yliopisto kilpailee hyvistä opiskelijoista muiden koulutusyksikköjen kanssa, tulee huomiota kiinnittää hakuvaiheen lisäksi myös hyväksymisvaiheeseen. Opiskelija saattaa saada useammasta yliopistosta hyväksymiskirjeen ja tällöin kirjeen sisällöllä on merkitystä. Asiaan on kiinnitetty huomiota kansainvälisten opiskelijoiden kohdalla ja myös niiden koulutusalojen, joilla on vaikea saada riittävästi hyviä hakijoita. Yliopiston tiedekuntien hyväksymismateriaali on hyvin asiapohjaista eikä houkuttelevuudelle useinkaan anneta paljoa tilaa. Yliopiston tulisi kohottaa enemmän imagoaan myös tässä asiassa muun koulutuksen markkinoinnin ohella.

Maisteritutkinnon alkuohjaus

Opintojen alkuvaiheen ohjauksen kehittäminen on keskittynyt kandidaatin tutkinnon aloittamiseen. Tämä johtuu paljolti vanhan tutkintojärjestelmän rakenteesta, jossa kandidaatin ja maisterin tutkinnot olivat selkeä jatkumo ja muualta kesken opintoja siirtyvät opiskelijat saattoivat aloittaa opintonsa lähes missä opintojen vaiheessa tahansa. Myös nykyisessä tutkintojärjestelmässä maisterin tutkinnon alkuvaiheen ohjaus pääsääntöisesti nivoutuu kandidaatin tutkinnon loppuvaiheeseen eikä sitä nähdä kovinkaan erillisenä. Mitä enemmän maisterintutkinnon aloittajista on muualta siirtyjiä (niin kotimaisia kuin ulkomaisia), tulee maisterivaiheen aloituksen ohjauksen kehittäminen entistäkin tärkeämmäksi. Maisteriohjelmassa tähän asiaan on kiinnitetty huomiota, mutta muun maisterikoulutuksen osalta kehittämistyö on vielä kesken.

Esimerkki maisterintutkinnon opiskelijatuutoroinnista humanistisessa tiedekunnassa <https://portal-08.it.helsinki.fi/doclink/116024>

Orientaation ja HOPSin yhteys

Kandidaatintutkinnon alkuvaiheen ohjauksessa tärkeä on orientaation (ml. tuutoroinnin) ja HOPSin yhteys. Orientaatiota on vuosien varrella kehitetty paljon ja tiedekunnat (ml. laitokset) tekevät paljon töitä uusien opiskelijoiden opintojen aloittamisen sujuvuuteen. Tarkoituksenmukaista on, että orientaation ja HOPSin välille ei synny aukkoa, jossa uusi opiskelija kokee avuttomuutta. Opiskelijatuutoreiden käyttäminen siinä, että he madaltavat ohjaavan henkilökunnan lähestymiskynnystä, on tarkoituksenmukaista. Vaikka opiskelijatuutorit eivät varsinaisesti osallistu ohjaamiseen, on heidän fyysinen läsnäolonsa ensimmäisissä HOPS-tapaamisissa hyvä yhteistyön muoto.

Kansainvälisten opiskelijoiden alkuohjaus

Opiskelijatuutorointi on hyvä keino saada uudet opiskelijat mukaan yliopistoyhteisöön. He toimivat opettavan ja ohjaavan henkilökunnan ja uusien opiskelijoiden välimaastossa tuntien talon tavat. On ensiarvoisen tärkeää, että opiskelijatuutorit ja opettajat toimivat yhteistyössä. Kotimaisten opiskelijoiden tuutorointi kiinnittää uudet opiskelijat opiskeltavaan alaan ja sen käytäntöihin. Kansainvälisten

opiskelijoiden kiinnittyminen aineeseen ja sen opiskelijayhteisöön onkin haasteellisempaa. Kansainväliset opiskelijat aloittavat opintonsa orientaatiokurssilla, joka on tarkoitettu vain kansainvälisille opiskelijoille, niin tutkinto- kuin vaihto-opiskelijoillekin. Orientaatiokurssiin kuuluu mukaan tiedekunnan osuus, mutta kiinnittyminen oppialaan ja sen muihin opiskelijoihin tapahtuu viiveellä. Tutkinto- ja vaihto-opiskelijoiden tarpeet ovat erilaiset ja yliopiston tulisi kehittää kansainvälisten opiskelijoittensa alkuohjausta opiskelijoiden tarpeista lähtien. Kansainvälisten opiskelijoiden tulisi heti päästä omalle laitokselleen ja orientaatiokurssin tulisi olla enemmän tiedekunta ja ainelähtöistä kuin nykyisin.

Varsinkin kansainvälisten maisterintutkinnon aloittajien alkuohjausta tulee kehittää opiskelijoiden tarpeista lähtien. Heidän kiinnostuksensa omaan aineeseensa ja sen opiskelijoihin tulee vahvistaa. Yhdestä yhtenäisestä orientaatiokurssista kaikille kansainvälisille opiskelijoille tulee luopua. Kansainväliset opiskelijat tarvitsevat paljon sekä opintososiaalista että kulttuuri- ja maatietoutta. Tällaista tietoa keskitetty palvelut voivat tuottaa tiedekunnille ja täten tukea tiedekuntien valmiutta järjestää omat orientaatio-opintonsa.

Kansainvälinen maisterikoulutus, erityisesti englanninkieliset maisteriohjelmat, lisääntyvät lähivuosina. Usein maisteriohjelmalla on koordinaattori, joka huolehtii opiskelijoiden ohjauksesta, mutta opiskelijoiden sosiaalistuminen opiskelijayhteisöön saattaa jäädä hyvinkin ohueksi. Uusissa maisteriohjelmissa aineen vanhempia opiskelijoita ei ole edes olemassa. Maisteriohjelmiä perustettaessa ja maisteritutkinnon opiskelijoiden orientaatio-opintoja suunniteltaessa opiskelijatuutorointiakin tulisi kehittää. Joissain tapauksissa voisi olla tarkoituksenmukaista käyttää jatko-opiskelijoita maisteritutkinnon aloittajien tuutoreina.

7.5 Henkilökohtainen opintosuunnitelma

Ensimmäisen vuoden tuutoroinnin ja alun tiiviin HOPS-ohjauksen jälkeen opiskelijan seuraava ohjaustapaaminen voi olla vasta kandidaatintutkielman vaiheessa. Toisen vuoden syksyllä tehdään monissa koulutuksissa erilaisia valintoja ja tähän vaiheeseen tulisi myös ohjausta panostaa. Hopsin sitominen tiettyyn opintojen vaiheeseen palvelee tarkoitustaan silloin, kun tähän opintojen tilanteeseen tarvitaan erityistä ohjausta esim. opinnäytetyön ohjaaminen ja tärkeiden valintojen kohdalla, ja kun niitä on riittävän usein. Tällainen ohjaustahti sopii opiskelijalle, joka etenee opinnoissaan opetussuunnitelman mukaan. Kuitenkin tavoiteajassa valmistuvia opiskelijoita on joillakin koulutusaloilla alle viidesosa valmistuneista. Muilla kuin tavoiteajassa valmistuvilla tiettyyn opintojen vaiheeseen sidottu ohjaus saattaa aiheuttaa pitkiäkin aikoja ilman ohjausta. Heille opintojen etenemisen ja suunnitelman seuraaminen tulisi olla säännöllistä tietyn väliajoin.

Henkilökohtaisen opintosuunnitelman ohjaukseen on liitetty paljon asioita. Ohjaajien pitäisi pystyä ohjamaan opiskelijaa kokonaisvaltaisesti. Ohjattavana on opiskelijan kansainvälistymiseen ja kieliopintoihin liittyvät asiat, opiskeltavien aineiden yhdistelmä ja niiden mielekkäisyys, työelämäorientaatio sekä itse oppiala ja

siinä suuntautuminen. Lisäksi jos opiskelija on ulkomailta, tulee ottaa huomioon kulttuurierot. Ohjaajia tulisi pystyä tukemaan ja kouluttamaan tähän. Samalla tulisi pohtia, mitä kaikkea oppiaineessa pystytään tekemään ja mihin on resursseja.

Työelämäopinnot

Työelämäorientoivia opintojen järjestämisessä pitäisi päästä siihen, että oppialat itse järjestävät opinnot ja yliopiston keskitetyt palvelut, ura- ja rekrytointipalvelut, tukevat yksiköitä konsultoimalla, kouluttamalla ja tuottamalla materiaalia. On asioita, joissa keskitetyt palvelut voivat toimia myös suoraan kouluttamalla opiskelijoita esim. cv:n teko. Tällä hetkellä tilanne on se, että opiskelija voidaan velvoittaa käymään tietyillä ura- ja rekrytointipalveluiden kursseilla ilman sen tiiviimpää yhteyttä aineen alaan ja tällä tavoin suorittaa työelämäorientaatio-opinnot. Opiskelijan oman alan työllistymiseen liittyvät kysymykset jäävät helposti tällaisessa toimintatavassa heikolle pohdinnalle. Myös opiskelijoiden motivoituminen työelämäopintoihin voi olla olematonta.

Kieliopinnot

Kielikeskuksen rooli osana opiskelijoiden hops-työskentelyä vaatii myös kehittämistä. Kielikeskus tuottaa opiskelijan tutkintoon kieliopinnot –palasen, mutta kysymys kuuluu, miten kielikeskuksen opintojen ohjaus on luonteva osa tiedekunnissa ja laitoksilla käytäviä ohjauskeskusteluja ja opiskelijan HOPSia. Kielikeskuksen mukaan opiskelijaa ei aina osata ohjata tutkintovaatimusten osalta laitoksissa/tiedekunnissa, vaan opiskelijat tulevat saamaan ohjausta kielikeskukseen, joka taas ei vastaa tutkinnon kieliopinnoista vaan niiden opetuksesta. Työnjakoa kieliopintojen ohjauksessa tulee selkeyttää ja tiedekuntien ja kielikeskuksen yhteistyötä ohjauksessa tiivistää.

Kieliopinnojen ohjauksessa oman haasteensa tuo myös opiskelijan lähtötaso kielissä. Tiedekunnissa saatetaan liian yksioikoisesti ajatella, että opiskelija suorittaa vain tietyt kurssit tai kokeet ja saa näin vaadittavat kieliopinnot. Kuitenkin opiskelijoiden lähtötasot kielissä vaihtelevat eivätkä opiskeluedellytykset ole edes kaikilla ylioppilailla kunnossa. Erityisesti tulee huolehtia siitä, että ne, jotka eivät ole suorittaneet ylioppilastutkintoa tai vastaavaa tutkintoa, osoittavat riittävän kielitaidon hakiessaan yliopistoon.

7.6 Opintojen eteneminen ja niiden seuraaminen

Opintojen etenemisen seurannasta puhuttaessa monesti mainitaan vain Etappi, koska se on ainoa systemaattinen seurantajärjestelmä yliopistossa. Etappi ei kuitenkaan anna tietoa kaikkien opiskelijoiden etenemisestä tai edes opiskelijoiden keskimääräisestä etenemisestä, vaan keskittyy niihin opiskelijoihin, joilla opinnot tai valmistuminen ovat viivästyneet. Etappi -työryhmän loppuraportti ilmestyy vuoden 2008 loppuun mennessä ja se antaa tietoa järjestelmän toimivuudesta ja vaikuttavuudesta. Ainakin kolme ongelmaa Etappiin liittyy.

Ensimmäisen vuoden etappipiste

Ensimmäisen vuoden etappipiste on tehon tapa antaa ohjausta. Monilla ensimmäiseen tarkastuspisteeseen joutuneelle, opintojen hidas eteneminen on ollut tietoinen valinta muun elämäntilanteen takia, eikä opintojen aloittamisessa varsinaisesti ole ollut opintoihin liittyviä ongelmia. Koska ohjaukseen tuleminen on omaehtoista, vain pieni osa opiskelijoista hyötyy tästä tehostetusta ohjauksesta. Laitoksille olisi näiden viivästyneiden tavoittelemisen sijaan tärkeää tietää, miten kaikki ensimmäisen vuoden opiskelijat ovat opinnoissaan edenneet. Ensimmäisen vuoden opintojen etenemisen seuraaminen tulisikin siirtää HOPS-ohjaukseen ja sen tulisi koskettaa kaikkia opiskelijoita. Monet juuri seurantarajan ylittäneet opiskelijat hyötyisivätkin ohjauksesta tässä vaiheessa opintoja.

Systemaattinen seurantatieto kaikista opiskelijoista

Yliopistossa on käytetty paljon resursseja ja ohjausvoimavaroja opinnoissaan viivästyneisiin ja tutkinnonuudistuksen yhteydessä tutkintojärjestelmästä toiseen siirtyneisiin, joista moni on opiskellut pidempään kuin tutkinnon tavoiteaika. Suuri opiskelijajoukko, ne jotka etenevät edes jonkinlaista vauhtia, voivat tässä tilanteessa jäädä osittain ohjauksen ulkopuolelle. Yliopiston tulisi Etapin rinnalle tai Etappia hyödyntäen rakentaa kaikkien opiskelijoiden opintoja koskeva seurantatietojärjestelmä. Kaikkien opiskelijoiden opintojen seuraaminen on mahdollista HOPSien kautta, mutta tällä hetkellä HOPS kiinnittyy pääsääntöisesti tiettyyn opintojen vaiheeseen eikä anna seurantatietoa, kuin vasta silloin, kun opiskelija on kyseisessä opintojen vaiheessa. Systemaattisen seurantatiedon saaminen esim. sen, mikä on opiskelijoiden keskimääräinen opintopistesuoritus jossain opintojen vaiheessa tai tietyssä ajassa, palvelisi opintojen etenemisen seurantaa. Yliopistossa tulisikin pohtia, onko mahdollista muuttaa opintojen etenemisen seurantajärjestelmää niin, että se koskee kaikkia opiskelijoita ja on tällöin tasapuolisempaa. Ohjauksen mieltäminen rangaistukseksi jää pois, kun opiskelijoita ei eroteltaisi opintojen etenemisivauhdin mukaan.

Resurssit Etapin hoidossa

Etappi-järjestelmää on monissa tiedekunnissa hoidettu määräaikaisen henkilökunnan varassa. Tiedekunnat ja laitokset ovat saaneet hankerahaa sekä HOPSin että Etapin toteuttamiseen, mutta tuo määräraha päättyy vuoden 2008 lopussa. Juuri tänä samana lukuvuonna vanhassa tutkintojärjestelmässä opiskelevat, lukuun ottamatta lääketieteellisiä aloja, siirtyvät sekä HOPSin että Etapin piiriin. Lähes kaikki opiskelijat siis ovat Etapissa. Vuonna 2009 nähdään, miten tällaista järjestelmää pystytään hoitamaan nykyisin voimavaroin ilman määräaikaisen resursoinnin vakinaistamista.

Aiheesta lisää

Ohjauksen kehittäminen Helsingin yliopistossa

HOPS-ohjausjärjestelmän laadun etsintää Helsingin yliopistossa Aremo, Kanerva, Ketola, Kotajärvi-Söderholm, Ruohisto, Siitari, Suominen Kirjassa Laatuakokulmia yliopisto-opiskelijan hopsiin Maarit Ansela, Tommi Haapaniemi, Jonna Jäntti (toim.) Oppimiskeskus Kuopion yliopisto 2006.

http://www.uku.fi/opk/julkaisut/laatuakokulmia_hopsiin.pdf

Eriksson, Ilse, Mikkonen, Johanna (toim.): Opiskelun ohjaus yliopistossa. Tuella ja taidolla –hankkeen julkaisu. Helsinki, 2003.

HOPS-työryhmän loppuraportti http://www.helsinki.fi/tutkinonuudistus/materiaalit/raportit/HOPS-tyoryhman_loppuraportti_2004.pdf).

Muuta kirjallisuutta

Korkeakoulujen opintoaikojen lyhentämisen toimenpideohjelma. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:27 http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2003/korkeakoulujen_opintoaikojen_lyhentamisen_toimenpideohjelma

Opintojen ohjaus korkeakouluissa -seuranta 2005. R. Vuorinen, M. Karjalainen, H. Mylly, U. Talvi, E. Uusi-Rauva & K. Holm Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 5:2005. http://www.kka.fi/files/197/KKA_0505V.pdf

Opiskelijapalvelut. Palvelukatsaus 2006. Susanna Wolkoff (toim.) Helsingin yliopiston hallinnon julkaisuja 41. http://www.helsinki.fi/julkaisut/aineisto/hallinnon_julkaisuja_41_2007.pdf

Helsingin yliopiston laadunvarmistusjärjestelmän auditointi. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 2:2008. http://www.kka.fi/files/88/KKA_208.pdf

Helsingin yliopiston hallinnon julkaisu 55
Raportit ja selvitykset

ISBN 978-952-10-5045-9 (nid.) / ISBN 978-952-10-5046-6 (PDF)
ISSN 1795-5416(nid.) / ISSN 1795-5521(pdf)

www.helsinki.fi/julkaisut